

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

RAPORT Z EWALUACJI PILOTAŻU INSTRUMENTÓW WYPRACOWANYCH W PROJEKCIE „AKTYWNI NIEPEŁNOSPRAWNI – NARZĘDZIA WSPARCIA SAMODZIELNOŚCI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH”

**Bezpieczna przyszłość – fundusze
powiernicze. Mechanizmy wspierające
zapewnienie bezpiecznej przyszłości
finansowej i majątkowej osób
z niepełnosprawnością**

Puszczykowo 2023

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Raport został przygotowany w ramach projektu:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” przez Fundację im. Królowej Polski św. Jadwigi (partner projektu).

Informacje o projekcie: www.wlaczemiespolczne.pl

Numer projektu: POWR.02.06.00-00-0064/19-01

Projekt realizowany w ramach Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. Oś Priorytetowa II: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020

Autorzy: Ewelina Szymańska, Maja Korczyńska, dr Anna Waligóra

Koordynacja metodyczna, opracowanie: Anna Waligóra

Konsultacja metodologiczna: Magdalena Kocejko, Angelika Greniuk

Konsultacja merytoryczna: Grzegorz Jaroszczyk, Andrzej Majchrzak, Martyna Mądry, prof. Tomasz Mika, Danuta Orzeszyna, Anna Podgórna, Marzena Sochańska-Kawiecka

Korekta językowa: dr Olga Ziółkowska

Koordynacja dostępności i kontrola: Anna Szweda

Dostępność przetestowano m.in. czytnikiem ekranu NVDA

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Spis treści

Słownik wykorzystanych pojęć i skrótów	4
Wprowadzenie	6
1. Opis instrumentu	8
2. Opis przebiegu pilotażu	10
3. Przebieg i metodyka badań ewaluacyjnych	16
4. Omówienie wyników ewaluacji pilotażu	18
4.1. Badanie ewaluacyjne I	18
4.2. Badanie ewaluacyjne II (końcowe)	37
4.3. Ankiety szkoleniowe	48
4.4. Studia przypadku	51
4.5. Zogniskowany wywiad grupowy (FGI)	60
Podsumowanie	66
Zestawienie kluczowych wniosków i rekomendacji	67
Streszczenie	72
Wykaz tabel	74
Wykaz wykresów	75

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Słownik wykorzystanych pojęć i skrótów

Beneficjent FP – każda osoba fizyczna lub osoba prawna, w szczególności fundacja bądź stowarzyszenie rejestrowe, której potrzeby będą zaspokajane zgodnie z wolą fundatora.

Beneficjent SPF – (1) osoba posiadająca orzeczenie o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności z symbolem przyczyny niepełnosprawności (01-U – upośledzenie umysłowe, 02-P – choroby psychiczne, 10-N – choroby neurologiczne, 12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe); (2) osoba do ukończenia 16 roku życia posiadająca orzeczenie o niepełnosprawności; (3) osoba ubezwłasnowolniona całkowicie lub częściowo.

FKPJ – Fundacja Królowej Polski św. Jadwigi

FP – Fundusze powiernicze (w odniesieniu do nazwy instrumentu), fundusz powierniczy (w odniesieniu do propozycji rozwiązania formalno-prawnego)

Fundator – osoba powołująca fundusz powierniczy w celu zabezpieczenia potrzeb Beneficjenta

SFP – Specjalny fundusz powierniczy

Odpowiednie zarządzanie majątkiem – zarządzanie majątkiem w sposób zapewniający bieżące i trwałe zaspokajanie życiowych potrzeb własnych beneficjenta (m.in. osoby z niepełnosprawnością), a także uniknięcie błędów w rozporządzaniu majątkiem, które skutkowałyby popadnięciem w stan zubożenia, wyzbyciem się majątku, popadnięciem w stan niewypłacalności, zadłużenia, bezdomności.

OzN – osoba z niepełnosprawnością

Partnerzy społeczni – Fundacja im. Królowej Polski św. Jadwigi i Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligencyjną

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Protector FP/ SFP – niekarana sądowo osoba fizyczna posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, osoba prawna, fundacja bądź stowarzyszenie rejestrowe ustanowiona przez fundatora w celu sprawowania nadzoru nad zarządcą, powoływana i odwoływana przez Fundatora. Protektorem nie może być Zarządca FP.

PSONI – Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligencją

Ustawa o funduszach powierniczych – konstrukt teoretyczny przygotowywany i testowany w ramach projektu do procedowania w ramach polskiego systemu legislacyjnego; ustawa ma umożliwić jeszcze za życia fundatora lub po jego śmierci przekazanie całości lub części jego majątku na wskazany cel i zapewnienie profesjonalnego zarządzania tym majątkiem.

Zarządca FP/ SFP – osoba fizyczna posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, osoba prawna, fundacja bądź stowarzyszenie rejestrowe powoływane i odwoływane przez Fundatora. Zarządca zarządza FP/ SFP i reprezentuje go na zewnątrz.

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Wprowadzenie

Pilotaż instrumentu Fundusze powiernicze realizowany był na terenie całego kraju w powiązaniu z testowaniem instrumentu Standardy funkcjonowania Warsztatów Terapii Zajęciowej. Powiązanie to polegało na realizacji działań wdrożeniowych w postaci organizacji warsztatów z zakresu instrumentu w Warsztatach Terapii Zajęciowej objętych pilotażem. Poza udziałem w warsztatach uczestnicy pilotażu mogli skorzystać ze wsparcia w postaci konsultacji indywidualnych oraz pogłębionych konsultacji indywidualnych. Wymienione formy następowały po sobie; uczestnicy pilotażu mogli również skorzystać z wybranych form wsparcia.

Podobnie jak w przypadku testowania innych wypracowanych w projekcie instrumentów, badania terenowe towarzyszyły procesowi pilotażu i były do niego dostosowywane. **Przedmiotem ewaluacji** był więc sam instrument w procesie wdrożenia, związana z nim dokumentacja oraz tzw. obudowa dydaktyczna. **Celem badań** była weryfikacja koncepcyjnych (wdrożenie nowego rozwiązania) i operacyjnych (formy oferowanego wsparcia i związana z nimi dokumentacja) założeń instrumentu oraz prześledzenie procesu jego wdrożenia.

Należy podkreślić, że realizacja pilotażu instrumentu Fundusze powiernicze odbywała się w szczególnych warunkach braku istnienia testowanego rozwiązania w praktyce w Polsce. Całość przedstawionego opracowania, a także wpływające z niego wnioski i rekomendacje uwzględniają tę wymagającą sytuację.

Raport składa się z 4 części głównych: wprowadzenia, podsumowania oraz zestawienia kluczowych wniosków i rekomendacji. W części „Opis instrumentu” syntetycznie przedstawiono jego założenia oraz wskazano ważne dla instrumentu materiały źródłowe. W części „Opis przebiegu pilotażu” przedstawiono w porządku chronologicznym informacje na temat zrealizowanych działań i opisano uczestników pilotażu. W części „Przebieg i metodyka badań ewaluacyjnych zostały zawarte kluczowe informacje

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

o zrealizowanym procesie badawczym, natomiast „Omówienie wyników ewaluacji pilotażu” pozwala prześledzić całość wniosków zebranych w towarzyszących wdrożeniu instrumentu badaniach.

**Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej**

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

1. Opis instrumentu

Celem instrumentu „Bezpieczna przyszłość – fundusze powiernicze. Mechanizmy wspierające zapewnienie bezpiecznej przyszłości finansowej i majątkowej osób z niepełnosprawnością” jest zwiększenie bezpieczeństwa prawnego i finansowego beneficjentów poprzez odpowiednie zarządzanie majątkiem w sposób zapewniający bieżące i trwałe zaspokajanie życiowych potrzeb beneficjenta. W ramach testowanego rozwiązania został stworzony pakiet rozwiązań od mechanizmów weryfikacji potrzeb i sytuacji majątkowej, po zaproponowanie rozwiązań ustawowych oraz narzędzi planowania bezpiecznej przyszłości ekonomiczno-finansowej.

Fundusz stanowi masę majątkową wyodrębnioną z majątku Fundatora i przeznaczoną na cele wskazane przez niego w statucie. Fundusz jest zarządzany przez Zarządcę, który dokonuje analizy potrzeb Beneficjenta i zapewnia ich spełnienie. Nadzór nad Funduszem sprawuje Protektor. W instrumencie zaproponowano podział na Fundusz powierniczy, który może być przeznaczony na dowolny cel, oraz Specjalny fundusz powierniczy, który ma zaspokajać potrzeby OzN.

Zakładane ustawowe wdrożenie Funduszy powierniczych jest rozwiązaniem dającym możliwość zapewnienia godnych warunków życia osobom z niepełnosprawnością, których rodzice (lub inne osoby) chcą w taki sposób zadysponować swoim majątkiem, aby po ich śmierci zabezpieczał on potrzeby beneficjenta funduszu, który ma lub w przyszłości może mieć trudności z samodzielnym zarządzaniem majątkiem.

Ważne linki

Opis instrumentu Fundusze powiernicze (.pdf, ETR, PJM):

<https://wlaczeniespoleczne.pl/idi-fgi-warsztaty>

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Diagnoza potrzeb osób z niepełnosprawnością w kontekście modyfikacji istniejących i zaproponowania nowych instrumentów włączenia społecznego – raport, Analiza rozwiązań w zakresie włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami – raport (.pdf, ETR, PJM):

<https://wlaczeniespoleczne.pl/o-projekcie>

Vademecum i Film instruktażowy:

<https://wlaczeniespoleczne.pl/vademecum>

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

2. Opis przebiegu pilotażu

W organizacji i realizacji pilotażu brali udział przedstawiciele obydwu partnerów społecznych: główni eksperci ds. funduszy powierniczych, specjaliści merytoryczni oraz trenerzy prowadzący warsztaty i konsultacje indywidualne posiadający wykształcenie i doświadczenie zawodowe w dziedzinie prawa lub finansów. Prócz działań terenowych (nakierowanych na bezpośredni kontakt z uczestnikami pilotażu) opracowano „Vademecum” mające na celu przybliżenie złożonych kwestii dotyczących możliwości skorzystania z funduszy powierniczych oraz film edukacyjny i instruktażowy służący temu samemu celowi.

Wsparcie dla uczestników objęło:

1. Udział w warsztatach,
2. Konsultacje indywidualne,
3. Pogłębione konsultacje indywidualne.

W ramach pilotażu zrealizowano następujące działania:

- a. W kwietniu 2022 r. odbyły się szkolenia dla trenerów prowadzących warsztaty i konsultacje indywidualne.
- b. W czerwcu 2022 r. opublikowano „Vademecum” z najważniejszymi informacjami dot. Funduszy powierniczych, które otrzymał każdy uczestnik warsztatu do samodzielnego zapoznania się i wykorzystania po zakończonym warsztacie.
- c. W czerwcu 2022 r. rozpoczęła się realizacja warsztatów. Uczestnicy warsztatów rekrutowani byli spośród rodziców i bliskich uczestników WTZ oraz innych osób zainteresowanych udziałem w warsztacie. W trakcie pierwszych warsztatów na bieżąco trwała analiza sposobu i kolejności przekazywania treści, w związku z czym

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

zmodyfikowano plan warsztatów, dostosowując go do specyfiki odbiorców (uczestników).

d. W ostatnim kwartale 2022 r. zorganizowano 5 dodatkowych warsztatów, niepowiązanych z wdrażaniem Standardów WTZ, w każdym województwie, w którym pilotaż prowadziła FKPJ (woj. lubelskie – 2 warsztaty, woj. dolnośląskie – 2 warsztaty i woj. wielkopolskie – 1 warsztat). Była to odpowiedź na zainteresowanie udziałem w nich osób uczestniczących w projekcie w ramach innych instrumentów, które nie mogły uczestniczyć w warsztatach organizowanych w WTZ m.in. ze względu na ich lokalizację, ograniczenia lokalowe i możliwości czasowe.

e. Wykonano nagranie warsztatu w wersji filmowej. Taka forma przekazu treści umożliwiła osobom zainteresowanym, które z różnych powodów nie mogły wziąć udziału w warsztacie stacjonarnym, zapoznanie się z instrumentem i uzyskanie przydatnych informacji bądź powrót do ważnych dla nich informacji. Nagranie zostało udostępnione w drugiej połowie listopada 2022 r. (strona internetowa projektu).

f. Pod koniec lipca 2022 r. rozpoczął się drugi etap wsparcia, czyli konsultacje indywidualne, które objęły m.in. analizę potrzeb beneficjentów oraz analizę majątku potencjalnego Fundatora.

g. Następnie w ramach pogłębionych konsultacji przepracowywano z uczestnikami utworzenie statutu Funduszu oraz projektu umowy z Zarządcą i Protektorem.

h. W drugiej połowie listopada i w grudniu 2022 r., a także w styczniu 2023 r. kontynuowano realizację konsultacji indywidualnych oraz pogłębionych konsultacji indywidualnych.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

W trakcie prowadzonych działań ewaluacyjnych i bieżących spotkań z realizatorami pilotażu przedstawione zostały propozycje dotyczące zmian w instrumencie i rekomendacji w zakresie docelowego kształtu instrumentu, a także gromadzono dane, które pozwoliły na ich miarodajne opracowanie.

W ramach pilotażu osiągnięto następujące wskaźniki w podziale na partnerów społecznych.

Tabela 1. Wskaźniki realizacji pilotażu

	PSONI	FKPJ
Uczestnicy ogółem	475 osób (172% wskaźnika)	432 osoby (160% wskaźnika)
Podział uczestników ze względu na płeć	19% mężczyzn 81% kobiet	18% mężczyzn 82% kobiet
Liczba zrealizowanych warsztatów	36 (100% wskaźnika)	40 (111% wskaźnika)
Uczestnicy konsultacji indywidualnych	153 osób (255% wskaźnika)	126 osób (210% wskaźnika)
Zrealizowane godziny konsultacji indywidualnych	248 h (103% wskaźnika)	240 h (100% wskaźnika)
Zrealizowane godziny	126 h (100%)	126 h (100%)

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

pogłębionych konsultacji indywidualnych	wskaźnika)	wskaźnika)
---	------------	------------

Należy zwrócić uwagę na to, że w przypadku Liczby uczestników pilotażu, Liczby zrealizowanych warsztatów, Liczby uczestników konsultacji indywidualnych oraz Zrealizowanych godzin konsultacji indywidualnych przekroczone zostały założone w pilotażu wskaźniki. Wynikało to z realnej potrzeby uczestników wyrażonej przez duże zainteresowane instrumentem i oferowanymi w ramach instrumentu formami wsparcia.

Poniżej przedstawiono szczegółowe zestawienie dotyczące uczestników pilotażu, w podziale na partnerów społecznych projektu.

Tabela 2. Szczegółowe zestawienie danych dotyczących uczestników pilotażu

	PSONI	FKJP
Liczba uczestników pilotażu ogółem	475	434
Liczba kobiet	383	353
Liczba mężczyzn	92	81
Liczba uczestników w podziale na województwa:		
woj. wielkopolskie	-	115
woj. dolnośląskie	-	72

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

woj. lubelskie	-	50
woj. mazowieckie	76	57
woj. pomorskie	63	-
woj. warmińsko-mazurskie	103	-
woj. lubuskie	-	35
woj. świętokrzyskie	-	6
woj. zachodniopomorskie	-	45
woj. łódzkie	34	8
woj. kujawsko-pomorskie	-	46
woj. małopolskie	85	-
woj. podkarpackie	49	-
woj. śląskie	21	-
woj. podlaskie	44	-

**Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej**

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Średni wiek kobiet	58,6	57,8
Średni wiek mężczyzn	60,8	63,2

**Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej**

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

3. Przebieg i metodyka badań ewaluacyjnych

Zakres czasowy realizacji badań pokrywał się z czasem realizacji pilotażu – badania ewaluacyjne towarzyszyły pilotażowi i były dostosowywane do jego przebiegu. Badania rozpoczęły się po pierwszych warsztatach z zakresu wiedzy nt. instrumentu, które miały miejsce w WTZ biorących udział w pilotażu, w okresie od czerwca 2022 r. do stycznia 2023 r.

Przedmiotem ewaluacji był instrument pod roboczą nazwą „Bezpieczna przyszłość – fundusze powiernicze. Mechanizmy wspierające zapewnienie bezpiecznej przyszłości finansowej i majątkowej osób z niepełnosprawnością” jako całość oraz poszczególne jego elementy: **diagnoza potrzeb i sytuacji majątkowej** (ocena narzędzi), **określenie, realizacja i postępy wdrażania instrumentu** (szkolenia, współpraca z realizatorami), **ogólna ocena instrumentu** (ankieta ewaluacyjna wśród realizatorów).

Do zebrania materiału empirycznego została zastosowana triangulacja metod badawczych – techniki metod badań ilościowych (ankiety internetowe, w tym internetowe ankiety ewaluacyjne dotyczące warsztatów) uzupełniono technikami z zakresu metod jakościowych (FGI i IDI). Badania prowadzono z realizatorami/pracownikami projektu – prowadzącymi szkolenia, rozmowy indywidualne i konsultacje pogłębione oraz z uczestnikami warsztatów, a także z osobami, które potencjalnie mogłyby skorzystać z instrumentu.

Zgodnie z założeniami ewaluacji badania miały być realizowane w trzech interwałach czasowych, odpowiadając ewaluacji on-going, mid-term i ex-post. Ze względu na przesunięcie w czasie pierwszych terenowych działań pilotażowych (warsztaty z uczestnikami) przeprowadzono dwa z trzech planowanych badań ankietowych, jedno badanie jakościowe z personelem projektu oraz ankiety ewaluacyjne i wywiady badawcze z potencjalnymi użytkownikami instrumentu. Pierwsze badanie ankietowe z personelem projektu przeprowadzono w okresie od 15 do 25 listopada

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

2022, drugie od 23 grudnia 2022 do 15 stycznia 2023. Uzupełnienie i pogłębienie danych zebranych poprzez ankiety nastąpiło podczas badania FGI. Łącznie w badaniach wzięło udział 14 osób, w tym: 9 w pierwszym badaniu ankietowym, 5 w drugim badaniu ankietowym. Podczas dyskusji grupowej (FGI) wypowiadało się 7 realizatorów.

Do ewaluacyjnego badania ankietowego zaproszeni zostali wszyscy uczestnicy warsztatów. Wzięło w nim udział 770 osób po stronie obydwu partnerów społecznych. Zwieńczenie badań stanowiło zebranie studiów przypadku wdrożenia instrumentu, które zostały przedstawione w osobnym rozdziale niniejszego opracowania.

Należy podkreślić, że zarówno konceptualizacja badań, jak i organizacja ich przebiegu, zbieranie danych i doskonalenie niniejszego raportu przebiegało w ścisłej współpracy partnerów projektu. Zaproponowane narzędzia badawcze zostały poddane wspólnej krytyce, dyskusji, a następnie doskonaleniu. Badanie było realizowane za pośrednictwem regionalnych koordynatorów instrumentu, a także ze wsparciem personelu projektu pracującego terenowo. Tam, gdzie było to niezbędne, pracownicy projektu wspierali uczestników pilotażu w przekazaniu danych do ewaluacji.

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

4. Omówienie wyników ewaluacji pilotażu

4.1. Badanie ewaluacyjne I

Pierwsze badanie ewaluacyjne w ramach instrumentu Fundusze powiernicze zostało zrealizowane w okresie od 15 do 25 listopada 2022 roku. Do jego realizacji posłużyła Ankieta online. Skierowana była do pracowników projektu realizujących warsztaty i konsultacje indywidualne. W badaniu wzięło udział 9 osób (każde województwo, w którym realizowany był pilotaż, było reprezentowane przynajmniej przez jednego przedstawiciela). Rozkład próby przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Rozkład próby w badaniach jakościowych

	FKPJ	PSONI
woj. wielkopolskie	4	
woj. dolnośląskie	1	
woj. lubelskie	1	
woj. mazowieckie		1
woj. pomorskie		1
woj. warmińsko-mazurskie		1

Ankieta ewaluacyjna była zorientowana na zebranie danych wstępnych dotyczących testowania instrumentu Fundusze powiernicze na etapie prowadzenia warsztatów, konsultacji indywidualnych i pogłębionych konsultacji indywidualnych. Przedmiotem badania była ocena procesu

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

formalnego i dokumentacji związanej z przystąpieniem do instrumentu, poszczególnych dokumentów wdrożeniowych, warsztatów, konsultacji indywidualnych, pogłębionych konsultacji indywidualnych, materiałów dydaktycznych oraz całościowa ocena instrumentu Fundusze powiernicze jako nowego rozwiązania.

W pierwszej części badania pracownicy projektu zostali poproszeni o ocenę procesu przystąpienia do instrumentu Fundusze powiernicze z perspektywy uczestnika pilotażu. Zdaniem większości ekspertów przystąpienie do instrumentu było proste i nie sprawiło trudności (7 na 9 odpowiedzi). Dwóch respondentów uznało, że na moment badania trudno było ocenić stopień trudności wdrożenia. Zauważyli również, że problemy z przystąpieniem do instrumentu wynikają przede wszystkim z braku czasu oraz odpowiedniej wiedzy po stronie uczestników.

„Uczestnicy niestety sprawują bieżącą opiekę nad niepełnosprawnymi i często niektórzy wychodzą w trakcie pilotażu. Tym samym trudność wynika z ich ograniczonego czasu.”

„Przystąpienie do instrumentu wymaga podstawowej wiedzy ekonomicznej i pokonania bariery psychologicznej zakorzenionej w społeczeństwie.”

Całość dokumentacji związanej z przystąpieniem do instrumentu Fundusze powiernicze przez większość respondentów została oceniona bardzo dobrze (6) i dobrze (2). Inną opinię miała jedna osoba, której zdaniem powyższe dokumenty mogły być używane tylko pomocniczo. Większość badanych uznała również, że dokumentacja związana z przystąpieniem do instrumentu Fundusze powiernicze była adekwatna do ustalenia potrzeb beneficjenta (7 z 9 odpowiedzi). Dwie osoby podzieliły się odmienną opinią na ten temat:

„Jest adekwatna. Trzeba by jednak w ramach jakiegoś spotkania zrobić warsztaty prawników działających w projekcie, aby dogłębniej je sobie przeanalizować i stworzyć jakieś skomplikowane case study.”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„Obrazuje ogrom pracy, jaką należy wykonać, aby prawidłowo zaplanować wykorzystanie posiadanego majątku dla prawidłowego wsparcia beneficjenta.”

U większości ekspertów nie pojawiły się trudności w wypełnieniu dokumentów wdrożeniowych. Problemy wystąpiły u dwóch osób i dotyczyły załącznika nr 2 „Dokumenty analizy finansowej” oraz załącznika nr 3 „Arkusze oceny potrzeb”. Szczegółowa analiza powyższych dokumentów zostanie przedstawiona w dalszej części raportu.

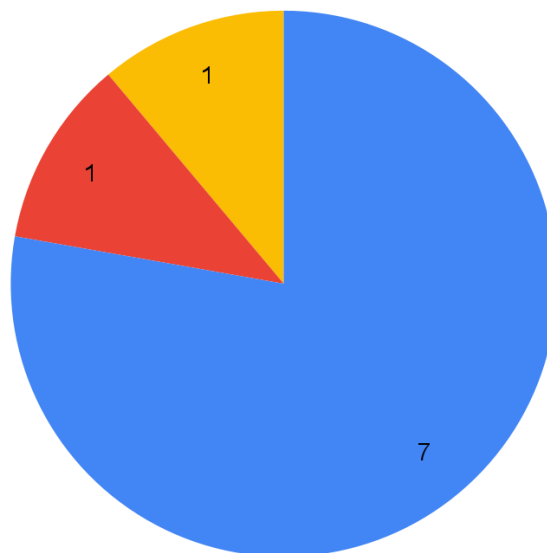
Pracownicy projektu dokonali również oceny poszczególnych dokumentów wdrożeniowych przygotowanych w ramach instrumentu Fundusze powiernicze. Dokument „Wzór umowy z Zarządcą i Protektorem” został oceniony bardzo pozytywnie (8 na 9 odpowiedzi), przy czym zaznaczono, że należy traktować go jako pewną bazę/minimum, na których należy pracować. Zdanie jednej osoby było neutralne. Szczegółowy rozkład wypowiedzi przedstawia poniższy wykres.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

**Wykres 1. Ocena dokumentu Wzór umowy z Zarządcą i Protektorem
przygotowanego w ramach instrumentu Fundusze powiernicze. (n=9)**

Jak ocenia Pani/Pan dokument "Wzór umowy z Zarządcą i Protektorem"
przygotowany w ramach instrumentu Fundusze powiernicze?

- Bardzo dobrze
- Dobrze
- Ani dobrze, ani źle

Eksperci podzielili się następującymi uwagami szczegółowymi dotyczącymi dokumentu „Wzór umowy z Zarządcą i Protektorem”:

„Na pewno będzie wymagał indywidualnego uzgadniania dodatkowej treści. To, co mamy to, «baza» wyjściowa.”

„Wzór zawiera niezbędne zapisy. Można go uzupełnić. Jest zrozumiały w mojej ocenie dla przeciętnego odbiorcy.”

„Przygotowany wzór zawiera niezbędne zapisy, czytelne dla uzupełnienia i odbiorcy.”

„Wzór jasny i zrozumiały.”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

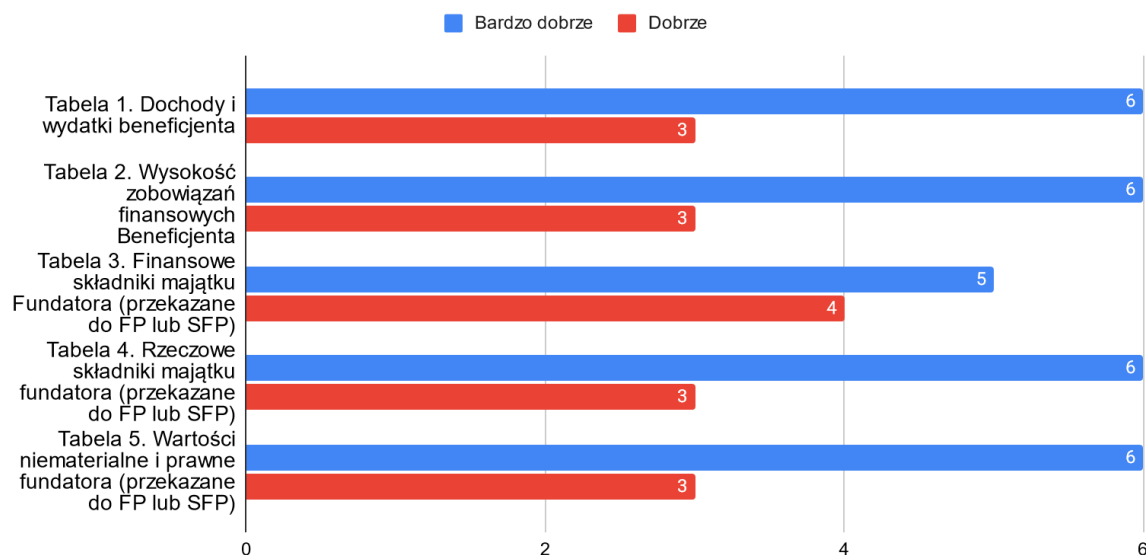
„Oczekiwana jest bardziej szczegółowa umowa.”

„Skonstruowanie prawidłowe powyższych umów wymaga przemyślenia zapisów statutu FP.”

Kolejnymi dokumentami podlegającymi ocenie były dokumenty analizy finansowej, które również zostały odebrane pozytywnie. Pracownicy projektu ocenili składowe jej części w następujący sposób:

Wykres 2. Ocena dokumentów Analizy finansowej przygotowanych w ramach instrumentu Fundusze powiernicze. (n=9)

Jak ocenia Pani/Pan dokumenty analizy finansowej przygotowane w ramach instrumentu Fundusze powiernicze?

Doceniona została szczegółowość i przystępność dokumentów analizy finansowej:

„Dokumenty przewidują szereg możliwych odpowiedzi – sytuacji, w których znajduje się Fundator i Beneficjent. Nie jest to katalog

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

zamknięty. Dokumenty napisane językiem zrozumiałym dla przeciętnego odbiorcy.”

„Przewidziano szeroki wachlarz możliwych odpowiedzi i sytuacji, w których znajdzie się Fundator jak i Beneficjent. Nie stanowi on katalogu zamkniętego i jest czytelny dla odbiorcy.”

„Dokumenty zrozumiałe dla odbiorców, niebudzące wątpliwości interpretacyjnych.”

„Część składników majątkowych praktycznie nie występuje.”

„Taka analiza pozwalała rodzicom lepiej przeanalizować sytuację majątkową rodziny.”

„Tabelki są szczegółowe. Pozwalają zrobić samoanalizę posiadanych przychodów, aktywów i zobowiązań. Jest to coś w rodzaju tabelki budżetu domowego. Niewiele osób bez takiej tabelki jest w stanie zrobić samoanalizę swoich środków finansowych.”

„Możliwy do wypełnienia prawidłowego z osobą, która orientuje się w finansach.”

Zwrócono również uwagę na ważną kwestię dzielenia się wrażliwymi danymi dot. finansów odbiorców instrumentu – zauważono ograniczone zaufanie i niechęć do podawania prywatnych informacji dotyczących budżetu domowego:

:Rodzice z ostrożnością podchodzili do podawania danych.”

„To bardzo prywatny dokument i ludzie nie bardzo chcą to wypełniać z kimś.”

„Na razie osoby podchodzą bardzo niepewnie do podawania swoich danych (szczególnie danych dotyczących majątku). Sprawa wymaga zaufania, jak podajemy dane o majątku, a ja jestem dla nich osobą obcą. Sama informacja o ochronie danych osobowych nie stanowi dla

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

podających dane wystarczającego zabezpieczenia. Takie moje odczucie – zbieranie od rodziców danych o potrzebach OzN nie sprawia natomiast problemów.”

„Tak jak wskazałem już uprzednio, podstawową trudnością jest częsty brak zaufania uczestnika co do celu, jakiemu służy zbieranie danych. Oczywiście jest to tłumaczone za każdym razem.”

„Proces zbierania danych przebiegał sprawnie w oparciu o informacje przekazywane przez uczestników warsztatów i w trakcie konsultacji indywidualnych.”

„Uczestnicy nie zawsze chcą ujawniać dane dotyczące ich sytuacji. Dokumenty powinny być w pełni anonimowe.”

Jedna osoba zgłosiła pojawienie się trudności przy wypełnianiu załącznika nr 2 „Dokumenty analizy finansowej”. Trudności wynikały z konieczności dokonania bardzo dokładnej, czasochłonnej analizy przychodów, wydatków i posiadanego majątku.

Arkusze oceny potrzeb (w tym Tabela 6. Przykładowy arkusz diagnozy potrzeb osoby z niepełnosprawnością oraz Tabela 7. Wybrane formy wsparcia, jakie otrzymuje Beneficjent) zostały ocenione przez większość respondentów bardzo dobrze i dobrze (8 na 9 odpowiedzi). Zdaniem ekspertów odbiorcy instrumentu z otwartością podchodzili do tematu potrzeb OzN, przez co wypełnienie dokumentów nie sprawiało trudności:

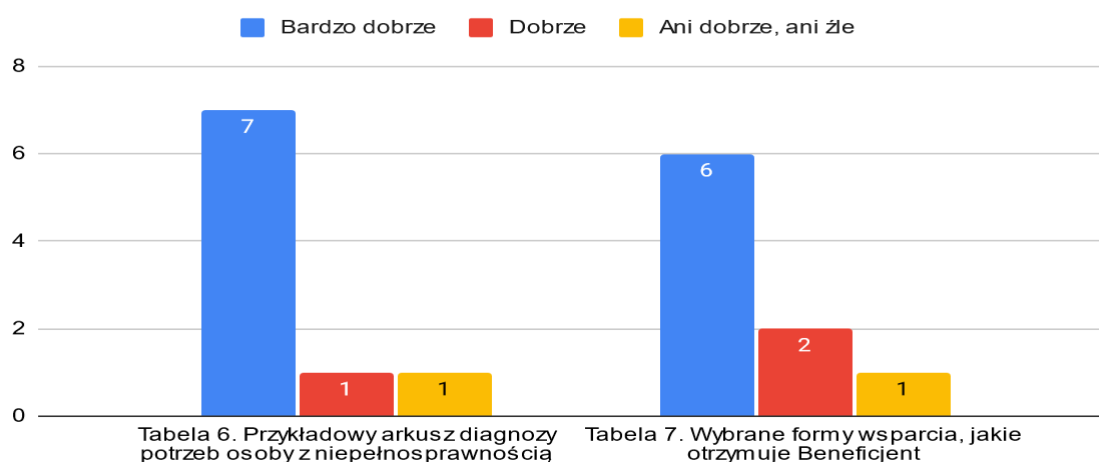
„Rodzice bardzo chętnie dzielili się wiedzą na temat swojego dziecka, często bardzo opisowo wskazywali na zakres potrzeb ich dziecka.”

Jedna osoba miała neutralną opinię. Szczegółowy rozkład odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Wykres 3. Ocena Arkuszy oceny potrzeb przygotowanych w ramach instrumentu Fundusze powiernicze. (n=9)

Jak ocenia Pani/Pan arkusze oceny potrzeb przygotowane w ramach instrumentu Fundusze powiernicze?

Pomimo pozytywnej opinii na temat arkuszy oceny potrzeb wskazano potrzebę dopracowania dokumentów:

„Jest to podobne do tzw. IPD Indywidualnego Planu Działania. Badamy potrzeby osoby, które potem będą ewentualnie przydatne w finansowaniu potrzeb osoby. Burza mózgów zapewne potrzebna, aby nad dokumentem popracować.”

„Arkusz byłby czytelniejszy, gdyby zawierał proste pytania o możliwości OzN w życiu codziennym.”

Jeden respondent zgłosił trudności przy wypełnianiu załącznika nr 3 „Arkusze oceny potrzeb”. Ocena wag od 0-5 sprawiała rodzicom trudności, jak określić stopień potrzeb dziecka.

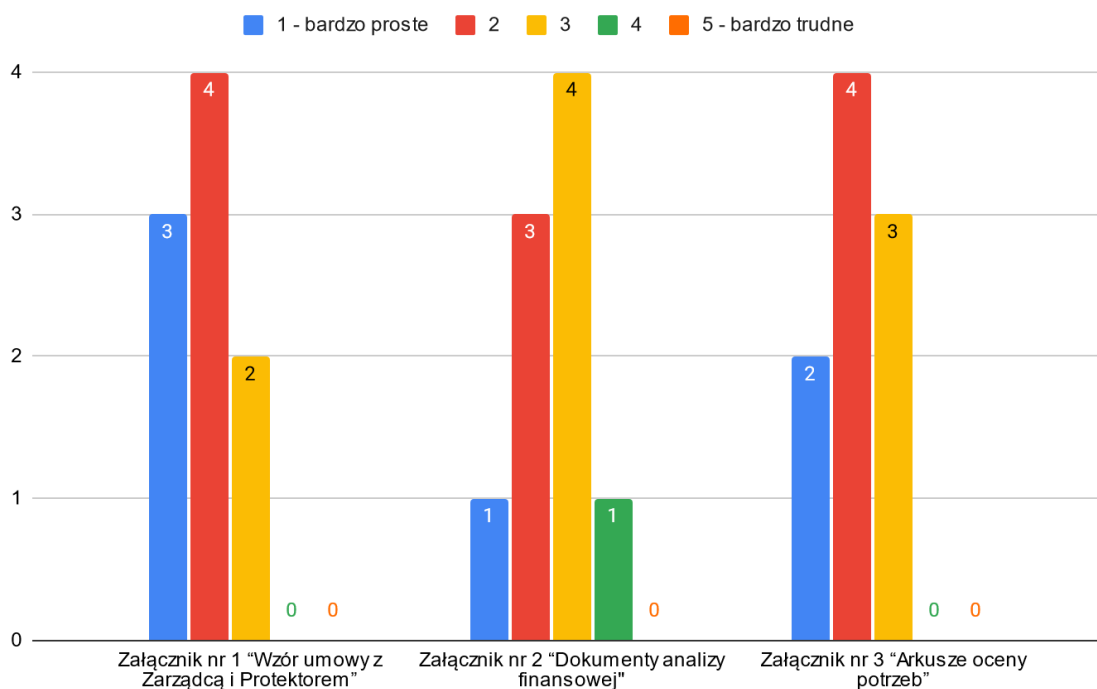
Ocenie została poddana również zrozumiałość treści dokumentów. Respondenci zostali poproszeni o odniesienie się do tego aspektu przy pomocy skali, w której 1 oznacza, że treści zawarte w poszczególnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

dokumentach wdrożeniowych są bardzo proste, a 5 – bardzo trudne. Najbardziej problematyczny pod kątem trudności treści okazał się załącznik nr 2 „Dokumenty analizy finansowej”. Szczegółowy rozkład wypowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 4. Ocena trudności treści dokumentów przygotowanych w ramach instrumentu Fundusze powiernicze. (n=9)

Stopień trudności treści dokumentów.

Niektórzy z badanych zgłosili dodatkowe uwagi dotyczące dokumentacji związanej z przystąpieniem do instrumentu Fundusze powiernicze:

„Na pewno przydałaby się burza mózgów i próba stworzenia trudnych stanów do analizy. Spotkania z ludźmi w ramach projektu były bardzo ogólne i nie byli oni jednak zbyt chętni do warsztatowego pracowania nad dokumentacją.”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„Dokumentacja – tabelki pozwalają lepiej opracować zakres wsparcia – na co dochody ze specjalnego funduszu powierniczego mają przeznaczenie. Także warto zauważyć, iż analiza potrzeb pozwala na określenie zasad współpracy beneficjent – zarządca, beneficjent – protektor.”

„Oczekiwany jest bardziej szczegółowy projekt statutu FP.”

„Dokumenty mogą być tylko wstępem do dokładnej analizy całości sytuacji i w przypadku braku wiedzy w zakresie rozwiązań prawnych i finansów nie powinny stanowić podstawy do opracowania statutu FP.”

Respondenci zostali zapytani o to, czy ich zdaniem zaproponowane w instrumencie formularze wdrożeniowe powinny być narzędziem wprowadzonym w przepisach prawnych dotyczących Funduszy powierniczych. Zdania były podzielone (nie - 5, tak - 4, n=9).

Jeśli chodzi o formę dokumentów (papierowa, online lub część papierowa i część online), nieco ponad połowa badanych preferowała pracę z dokumentami w formie papierowej (5 z 9 odpowiedzi). Czterech ekspertów uznało natomiast, że niektóre dokumenty powinny być w wersji papierowej, a niektóre w wersji online. Na podstawie zebranych odpowiedzi nie można wskazać jednoznacznego podziału dokumentów – powinna to być kwestia indywidualnych preferencji odbiorcy instrumentu i osoby z nim współpracującej.

„Wzory umów i statutu w formie papierowej, pozostałe dokumenty w formie online.”

„Zależy od osoby wypełniającej, od fundatora.”

„Kwestia, bardziej z kim pracujemy, np. z osobami starszymi warto mieć wersję papierową.”

Pracownicy projektu mieli odmienne zdanie odnośnie do częstotliwości aktualizacji potrzeb beneficjenta w trakcie działania Funduszu powierniczego. Część z nich uważa, że powinna być aktualizowana nie

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

rzadziej niż raz na rok (4 odpowiedzi na 9). Trzech badanych uznało, że częstotliwość aktualizacji potrzeb zależy od indywidualnych potrzeb zgłaszanych przez beneficjenta. Pozostali respondenci byli zdania, że aktualizacja potrzeb powinna następować w miarę potrzeb zgłaszanych przez beneficjenta, ale nie rzadziej niż raz na rok (2).

Zdaniem wszystkich respondentów (8 osób z 9 badanych), którzy prowadzili warsztaty dla odbiorców instrumentu, spełniły one swoją rolę.

„Fundusze powiernicze (jako coś nowego i różnego od testamentowania). Ludzie zauważają problemy, gdy testamentują na dziecko bez niepełnosprawności, a ich drugie dziecko będące OzN może zostać pokrzywdzone i niezabezpieczone na przyszłość. Warsztaty pokazały, iż w rodzinach są «sytuacje problemowe» (np. kłótnie, brak zaufania do swoich dzieci, że zajmą się odpowiednio swoim bratem/siostrą z niepełnosprawnością) i fundusze powiernicze mogą jednak uniezależnić dziecko będące OzN.”

Oprócz zaciekawienia nowym instrumentem uczestnicy warsztatów byli zainteresowani obecnymi regulacjami prawnymi i formami zabezpieczenia majątkowego oraz ich ewentualnym wykorzystaniem dla ochrony osób z niepełnosprawnościami. Najbardziej przydatnymi obszarami tematycznymi, poruszonymi podczas warsztatów, były sprawy spadkowe, dziedziczenie, testament, darowizna, umowa dożywocia, ubezwłasnowolnienie, uniknięcie zachowku.

Pracownicy projektu sformułowali dodatkowe spostrzeżenia dotyczące przydatności i użyteczności warsztatów, a także sposobu informowania o tej formie edukacyjnej.

„Ludzie mają okazję zadać szereg pytań, z mojego doświadczenia wynika, iż potem tylko niewielka część osób jest zainteresowana konsultacjami indywidualnymi i dalszą pracą nad ich sytuacją. Górze biorą aktualne problemy życiowe.”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„W niektórych WTZ była słaba frekwencja na warsztatach wynikająca moim zdaniem ze słabego rozpropagowania tematyki spotkań.”

„Różnorodna frekwencja na warsztatach, nie do końca znajomość obszaru i tematów spotkań.”

„Było ogromne zainteresowanie, inne WTZ też zgłaszały chęć uczestniczenia w takich warsztatach.”

Zdaniem wszystkich respondentów (6 osób z 9 badanych), którzy prowadzili konsultacje indywidualne w ramach instrumentu Fundusze powiernicze, spełniły one swoją rolę. Prowadzący spotkania zostali zapytani, ile godzin konsultacji było niezbędnych do nawiązania współpracy z osobą korzystającą z Funduszy powierniczych. Według badanych była to kwestia bardzo indywidualna, zależna od złożoności i zrozumienia omawianego problemu oraz potrzeb i oczekiwań uczestnika konsultacji. Z reguły czas oscylował między 1 a 4 godzinami. Na pytanie, ile godzin konsultacji było potrzebnych do wypełnienia niezbędnej dokumentacji projektowej, prowadzący odpowiadali w następujący sposób:

„Okolo 1/5 czasu na dane zadanie potrzeba, aby dokładnie popracować z dokumentacją projektową. Zależy, co wypełniamy.”

„Wypełnienie dokumentacji następowało sukcesywnie w trakcie spotkania, więc trudno mi ocenić, ile czasu przeznaczałem w każdym przypadku na wypełnienie dokumentacji.”

„Dokumentacja wypełniana była sukcesywnie w miarę potrzeb. Nie sposób jednoznacznie wskazać konkretnej ilości godzin.”

„1-3 godzin.”

„Okolo jednej godziny.”

Zagadnieniami, które były najczęściej omawiane podczas konsultacji, było dziedziczenie, darowizna, ubezwłasnowolnienie, testament, zachowek,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

świadczenia z ubezpieczenia społecznego, umowa dożywocia, problemy w rodzinie, kwestia tego, jak zabezpieczyć dziecko na przyszłość, myślenie o przyszłości dziecka, kiedy zabraknie rodzica. Zdaniem jednego z ekspertów największą trudność dla fundatorów stanowiło wytypowanie zarządcy i protektora.

Według wszystkich respondentów, którzy na moment ewaluacji prowadzili pogłębione konsultacje indywidualne (5 osób z 9 badanych), spełniły one swoją rolę. Nie sposób jednoznacznie wskazać, ile godzin konsultacji było niezbędnych do nawiązania współpracy z osobą korzystającą z Funduszy powierniczych. Zdaniem ekspertów jest to bardzo indywidualna sprawa uzależniona od potrzeb i sytuacji odbiorcy instrumentu. W niektórych przypadkach nawiązywanie współpracy przy konsultacjach pogłębionych następowało bardzo szybko, natomiast u innych zajmowało to kilka godzin (w przypadku jednej odpowiedzi – do siedmiu godzin). Czas poświęcony na przygotowanie statutu również był kwestią indywidualną i oscylował przeważnie między 2 a 4 godzinami. Podobnie było z liczbą godzin konsultacji potrzebną do wypełnienia niezbędnej dokumentacji projektowej (nie licząc czasu poświęconego na przygotowanie statutu) – prowadzący konsultacje przeznaczali na to średnio 2,5 godziny.

Najczęściej omawianymi zagadnieniami podczas pogłębionych konsultacji indywidualnych były wszelkie dokumenty prawne (statut, umowa), rozdysponowanie majątku na wypadek śmierci, bez krzywdzenia także pełnosprawnych dzieci, odpowiednie określenie celów FP, określenie obowiązków poszczególnych uczestników FP. Największą trudność sprawiało określenie zasad pozyskiwania środków w ramach FP oraz wskazanie Zarządcy i Protektora, a także określenie zakresu ich obowiązków.

Pracownicy projektu zostali również poproszeni o podzielenie się opinią na temat materiałów dydaktycznych powstałych w ramach pilotażu. Zdaniem większości respondentów (8 z 9 odpowiedzi) „Vademecum” stworzone na potrzeby testowania instrumentu Fundusze powiernicze spełnia swoją rolę

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

– zawiera wszystkie kluczowe treści. Jedna osoba uważała inaczej i wskazała propozycję uzupełnienia o brakujące treści:

„Vademecum powinno zawierać porównanie obecnych rozwiązań i projektowanych w prosty sposób odzwierciedlające korzyści i zagrożenia wynikające z poszczególnych rozwiązań.”

Zdaniem wszystkich badanych (9) treści zawarte w „Vademecum” były zrozumiałe dla odbiorców instrumentu.

Inne uwagi dotyczące „Vademecum”, którymi podzielili się respondenci, zostały przedstawione za pomocą niżej zebranych cytatów:

„To bardzo prosto napisany poradnik, ale przez to trafia swoją treścią do osób. Klarownie opisane narzędzia obecnie dostępne. Natomiast na warsztatach padały pytania, czy jest już ustawa o funduszach, bo vademecum jest ogólne (jeżeli chodzi o fundusze).”

„Cenne było, kiedy rodzice przychodzili na indywidualne porady z przeczytanym Vademecum i chcieli dopytać w świetle swojej rodziny.”

„Z moich obserwacji wynika, że Vademecum stanowiło dla Beneficjentów cenne źródło informacji.”

Kolejnym materiałem dydaktycznym podlegającym ocenie w ramach pierwszego badania ewaluacyjnego były nagrania z warsztatów/konsultacji. Na moment badania żadna z badanych osób nie wykorzystywała ich jako narzędzia edukacyjnego do pracy z uczestnikami projektu. Prowadzący spotkania uzasadniali tę decyzję w następujący sposób:

„Wystarczyło mi Vademecum i moja wiedza.”

„Nie było potrzeby i czasu. Osoby uczestniczyły w warsztatach i potrzebowały na bieżąco kontaktu ze mną. Zadawano pytania i rozwiązywaliśmy kwestie problematyczne, następnie na konsultacje stawiały się osoby z warsztatów.”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„Po pierwsze de facto nie prowadziłem warsztatów po sporządzeniu nagrania. Po drugie zaś z uwagi na czas przeznaczony na warsztaty i częste pytania uczestników mogłoby to być utrudnione.”

„Nagranie po poprawkach udostępnione zostało zbyt późno w stosunku do już przeprowadzanych konsultacji.”

„W trakcie warsztatów wyświetlana była prezentacja dot. omawianych zagadnień, w związku z czym nie było potrzeby odtwarzać nagrania, które zawierało te same informacje co prezentacja.”

„Dopiero od niedawna jest dostępny, ale wysłałem już jednej rodzinie, która nie była na warsztacie stacjonarnym.”

„Skupiałem się na osobistym przekazywaniu wiedzy.”

„Nagranie dla rodziców OzN może być zbyt obszerne.”

Na pytanie, czy w przyszłości warto udostępniać nagranie jako narzędzie edukacyjne, większość respondentów odpowiedziała twierdząco (tak – 7, n=9). Jedna osoba uważała że nie warto, a jedna nie miała zdania.

Na koniec badania respondenci dokonali ogólnej oceny instrumentu.

Zdaniem większości Fundusze powiernicze w proponowanej formie spełniają oczekiwania beneficjentów (6 z 9 odpowiedzi).

Jedna osoba nie miała zdania. Dwie osoby uważają natomiast, że Fundusze powiernicze w proponowanej formie nie spełniają oczekiwań beneficjentów. Swoje zdanie uzasadniły w następujący sposób:

„Bariery finansowe.”

„Należałoby zwiększyć zasięg poprzez inne kanały dostępu.”

Część pracowników projektu biorących udział w badaniu zgodziła się ze stwierdzeniem, że instrument Fundusze powiernicze w proponowanej formie jest rozwiązaniem wiarygodnym i da długofalowy spokój opiekunom OzN (5 na 9 odpowiedzi).

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„Bezpieczeństwo przekazanego przez Fundatorów do FP majątku, który ma zapewnić bezpieczną przyszłość Beneficjentów, jest moim zdaniem najważniejszym elementem wiarygodności instrumentu. Przewidziane «bezpieczniki» w postaci nadzoru Fundatora, Protektora, sądu oraz każdego, kto ma w tym interes prawny, zapewniają wiarygodność instrumentu. Obecne możliwości prawne zabezpieczenia przyszłości OzN nie zabezpieczają w sposób tak kompleksowy Beneficjenta jak planowane FP.”

„FP w proponowanej formie jest instrumentem bezpieczniejszym i trwalszym od obecnie istniejących rozwiązań prawnych. Łatwość powołania do życia FP, zwłaszcza w odniesieniu do beneficjentów, którymi miałyby być osoby ubezwłasnowolnione, jest dużym plusem proponowanego rozwiązania. Obecnie istniejące instytucje prawne nie dają gwarancji trwałości przyjętych rozwiązań, gdyż zawsze można je próbować modyfikować przez osoby, których dane rozwiązanie dotyczy (np. zamiana umowy dożywocia na rentę dożywocia).”

„Jak wiemy, polecenie w testamencie jest przepisem martwym z uwagi na brak sankcji prawnej za niewykonanie polecenia (jedynie «sankcja» etyczna, moralna). Trochę lepiej jest z sankcją przy darowiznie, ale proszę zwrócić uwagę, że de facto dochodzenie przed sądem spełnienia polecenia z darowizny byłoby procesem długotrwałym i obciążonym jeszcze kwestią zakresu osób legitymowanych do wytoczenia powództwa. Umowa dożywocia jest problematyczna o tyle, że wymaga przeniesienia nieruchomości na osobę zdrową, a nie chorą. Osoba chora, niepełnosprawna nie może być odpowiedzialna za opiekę nad np. rodzicami. Dlatego też zastosowanie tej instytucji wymagałoby swoistej kombinacji prawnej poprzez przeniesienie najpierw nieruchomości w formie darowizny na osobę niepełnosprawną, a ta następnie musiałaby mieć pewność (a takiej nie mamy nigdy), że sąd opiekuńczy wyrazi zgodę na przeniesienie nieruchomości w ramach dożywocia np. na zdrowe rodzeństwo. Tym samym Fundusz powierniczy eliminowałby ww. problemy, a dodatkowo poprzez nadzór nad zarządcą dawałby gwarancję

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

działania celowego i wyłącznie dla dobra osoby niepełnosprawnej. Obecne instytucje, jak wskazałem powyżej, mają słabe punkty i moim zdaniem Fundusz docelowo mógłby wypełnić istniejącą lukę w systemie prawnym co do stypizowanej, szczegółowo uregulowanej i bezpiecznej instytucji dla osób, które nie są w stanie same zadbać o swoje dobro.”

„Oczywiście rodzice czują pewną nieufność, jak do każdej nowej instytucji finansowej, z drugiej strony wiele rodzin żywi nadzieję, że ten instrument wejdzie w życie i da bezpieczeństwo dzieciom. Aktualne rozwiązania nie dają pełnego bezpieczeństwa finansowego – biorąc pod uwagę, iż majątek dzieci może im służyć nawet przez kolejne dekady.”

„Powyższe instrumenty obecnie obowiązujące nie dają możliwości korekty potrzeb beneficjenta, możliwości reagowania na zmiany, właściwie pozbawiają mnie lub bardzo ograniczają możliwość dysponowania swoim majątkiem, kontroli nad nim, decydowania o jego przeznaczeniu, decydowania o sposobie zarządzania majątkiem.”

Część badanych uznała jednak, że koncepcja Funduszy powierniczych jest co prawda dobrze przemyślana, ale wymaga modyfikacji. FP w zmodyfikowanej formie byłby rozwiązaniem wiarygodnym, dającym długofalowy spokój opiekunom OzN (3 na 9 odpowiedzi):

„Należałoby doprecyzować szczegóły związane z pozyskiwaniem środków na realizację celu FP. Planowane rozwiązanie stanowić może doskonałe uzupełnienie obecnie istniejących form zabezpieczenia, zwłaszcza dla osób, które nie są w stanie zapewnić bezpiecznej przyszłości swoim podopiecznym w oparciu o pomoc rodziny.”

„Stopień bezpieczeństwa przekazywanego przez Fundatora majątku do FP jako jeden z najważniejszych elementów wiarygodności instrumentu, gdzie jako dodatkowe zabezpieczenia występuje nadzór Fundatora, Protektora, Sądu oraz każdego podmiotu, który ma interes prawny, zapewniając wiarygodność i rzetelność działania na rzecz Beneficjenta.”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„Aktualne rozwiązania prawne co do zabezpieczenia przyszłości OzN nie dają rozwiązania w sposób kompleksowy dla Beneficjenta jak planowane w FP.”

Opinia jednej osoby była neutralna (trudno powiedzieć – 1).

„Koncepcja jest dobrze przemyślana, ale nowa w Polsce. Ludzie nie mają pieniędzy. Ci co mają to boją się tak je lokować. Sama nazwa «Fundusze» powodowała, że tłumaczyłem ludziom, że nie jestem sprzedawcą finansowym ani żadnym doradcą. Koncepcja FP jest dobra, bo zabezpiecza OzN finansowo, czego nie robią do końca inne wszystkie obecnie dostępne narzędzia (co tłumaczyłem) na warsztatach.”

Według prowadzących warsztaty i konsultacje w ramach pilotażu instrumentu Fundusze powiernicze czynnikami warunkującymi efektywność oferowanego wsparcia są m.in. stabilna sytuacja finansowa beneficjenta, zakres jego potrzeb, znajomość instrumentu w społeczeństwie oraz jego pewne, stabilne miejsce w systemie.

„Wydaje mi się, że trzeba spotykać się z ludźmi i promować wiedzę w tym zakresie. Bardzo wiele osób ma barierę finansową, nieuregulowane sytuacje finansowe.”

„Są dwa główne czynniki: 1. zakres potrzeb danego uczestnika, 2. zakres majątku, który znajdzie się docelowo w Funduszu. Te dwa czynniki muszą niejako współgrać, aby FP spełnił swoją rolę.”

„Efektywność instrumentu zależeć będzie moim zdaniem od jego rozpropagowania wśród potencjalnych Fundatorów.”

„Na efektywność instrumentu wsparcia w ramach FP wpłynie gwarancja kompleksowych rozwiązań ustawowych ze strony rządu oraz należytego rozpropagowania wśród potencjalnych Fundatorów w środkach przekazu.”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„Sporządzenie ogólnopolskiej listy osób mających być Zarządcami i Protektorami w FP, by nie powodowało to takich trudności ze wskazaniem, kto mógłby pełnić tę funkcję.”

„Dobry zarząd majątkiem, właściwy nadzór nad funduszami. Odpowiedni zarządcy i protektorzy – zawody zaufania publicznego, ludzie pewni.”

„Precyzyjne określenie zasad pozyskiwania środków na realizację celu FP.”

„FP zależy w całości od fundatora. Możliwości wsparcia oferowane przez FP beneficjentowi zależą od przekazanego majątku, zapisów statutu oraz wyboru osób zarządcy i protektora. Jest to narzędzie, którym tak naprawdę sterują rodzice OzN. Od ich inicjatywy, zaangażowania, przedsiębiorczości, pomysłowości dużo zależy. Można powiedzieć, że są kowalami losu osób, które wspierają.”

W trakcie badania pojawiały się głosy sugerujące zwiększenie nacisku na promowanie instrumentu. Na pytanie: Za pomocą jakich kanałów powinna być dystrybuowana informacja o Funduszach powierniczych? najczęściej odpowiedzi dotyczyło tematycznych stron internetowych (8) oraz radia i telewizji (7)¹. Pojawiły się również propozycje wykorzystania do tego celu mediów społecznościowych (2), specjalnej infolinii FP (4), kampanii informacyjnej (1) oraz zaangażowania w promocję placówek takich jak WTZ, MOPS czy organizacji NGO (5).

Poniżej umieszczone zostały inne ważne uwagi/wskazania dotyczące Funduszy powierniczych, którymi podzielili się respondenci na koniec pierwszego badania ewaluacyjnego:

„Spotkanie wszystkich trenerów warsztatowych i rozmowa o tym narzędziu (warsztaty dla trenerów), ale nie on-line.”

„Konieczne jest przeszkolenie adwokatów, radców prawnych, notariuszy i innych osób, które mogłyby doradzać przy tym instrumencie prawnym,

¹ Pytanie wielokrotnego wyboru; odpowiedzi nie sumują się do liczby respondentów.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

sporządzać umowy (notariusze), zarządzać FP i pełnić funkcję Protektora. Niezbędne byłoby również przeszkolenie sędziów po przyjęciu projektu ustawy dot. FP.”

„Na pewno należy dać ludziom czas na spokojne poznanie instrumentu (...).”

„Konieczne jest włączenie i przeszkolenie profesjonalnych zawodów prawnych (np. radca prawny, adwokat, notariusz), które mogłyby jako osoby zaufania publicznego sporządzać umowy, zarządzać FP czy pełnić funkcję Protektora. W dalszej kolejności szkolenie sędziów zawodowych po przyjęciu projektu i jeszcze przed wprowadzeniem do porządku prawnego ustawy dotyczącej FP.”

„Z moich obserwacji wynika, że uczestnicy, póki co, podchodzą do FP z niepewnością. Oczekują konkretnych regulacji prawnych.”

„Instrument powinien zostać wprowadzony z uwagi na nieduży koszt przy dużych możliwościach sprawczych w zakresie poprawy sytuacji osób najbardziej potrzebującej wsparcia w zakresie zarządzania finansami.”

4.2. Badanie ewaluacyjne II (końcowe)

Drugie badanie ewaluacyjne podsumowujące pilotaż instrumentu zostało zrealizowane w okresie od 23 grudnia 2022 roku do 15 stycznia 2023 roku. Ankieta internetowa (CAWI) skierowana była do pracowników projektu realizujących warsztaty i konsultacje indywidualne w ramach instrumentu (zwanymi dalej realizatorami). Celem badania było zebranie opinii i doświadczeń realizatorów związanych z całością procesu wdrażania Funduszy powierniczych, konstrukcją proponowanego narzędzia oraz refleksjami związanymi z systemowym wdrażaniem instrumentu. Uzyskano łącznie 5 odpowiedzi.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

W pierwszej części badania realizatorzy zostali zapytani o **ocenę instrumentu na koniec pilotażu**. Krytyce podlegał każdy poszczególny *element* Funduszy powierniczych. Szkolenia, które odbyły się w ramach pilotażu, realizatorzy (w tym osoby prowadzące je) ocenili bardzo dobrze (4) i dobrze (1). Tak samo oceniono „podział uprawnień i obowiązków pomiędzy uczestnikami FP”, „ustalanie celu oraz warunków korzystania z FP”, „realizację i postępy wdrażania instrumentu”, a także „współpracę z realizatorami/beneficjentami”. Minimalnie słabiej, ale również pozytywnie – dobrze (3) i bardzo dobrze (2) oceniono „Diagnozę potrzeb i sytuacji majątkowej”. Z kolei same bardzo dobre noty uzyskała współpraca z WTZ. Ankietowani poproszeni o wskazanie elementów wymagających dopracowania zwracali uwagę na „podział obowiązków i uprawnień uczestników FP”. W tym miejscu pojawił się również głos, że wszystkie wymienione elementy są potrzebne. Ponadto zgłoszono trudność, z którą spotkali się realizatorzy podczas konsultacji – odbiorcy instrumentu nie zawsze przychodzili na umówione spotkania indywidualne.

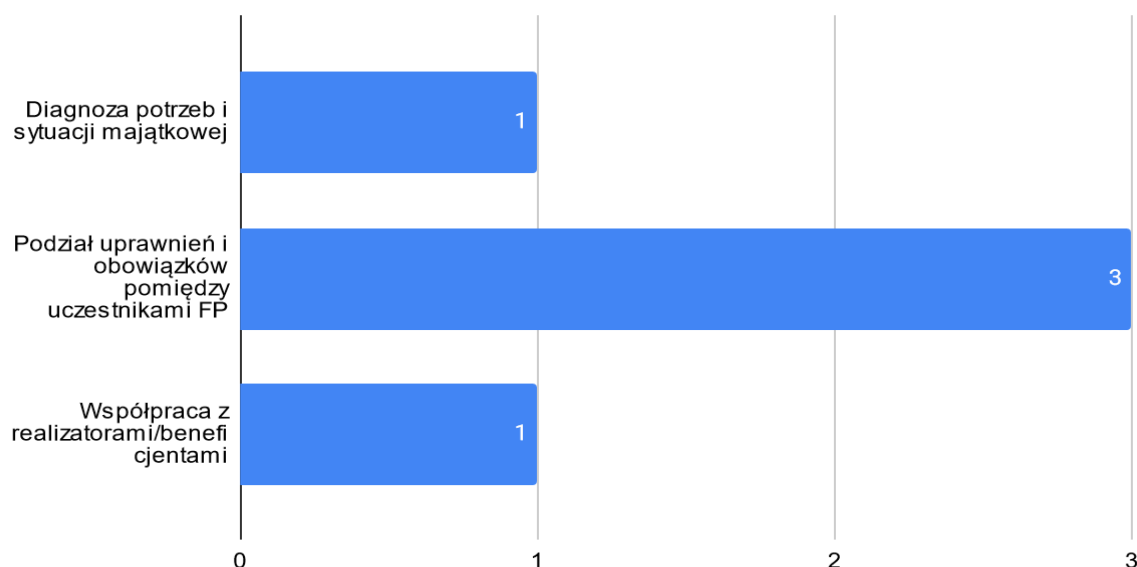
„Doprecyzowania wymaga podział obowiązków i uprawnień uczestników FP.”

Zdaniem ankietowanych najtrudniejszymi obszarami do zrealizowania był „podział uprawnień i obowiązków pomiędzy uczestników FP”, kolejnymi (w równym stopniu) „diagnoza potrzeb i sytuacji majątkowej” i „współpraca z realizatorami/beneficjentami”, rozkład ten przedstawia poniższy wykres.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Wykres 5. Który z obszarów okazał się najtrudniejszy do zrealizowania? (n=5)

Który z obszarów okazał się najtrudniejszy do zrealizowania?

Każdy z elementów wiązał się z innymi trudnościami. W przypadku diagnozy potrzeb i sytuacji majątkowej była to niechęć uczestników do przekazywania szczegółowych informacji. Taką samą przyczynę miały trudności w obszarze „współpraca z beneficjentami”. Z kolei w przypadku podziału uprawnień i obowiązków pomiędzy uczestnikami FP powodem utrudnień była „mała znajomość i czucie tematu co do obowiązków, jak i uprawnień Fundatora i jego wpływu na różne potencjalne sytuacje w rozwiązaniach statutu fundacji oraz problemy ze zdefiniowaniem obowiązków Zarządcy i Protektora”. Pojawił się również głos, że „najważniejsze jest [...] ustalenie ram prawnych FP, odpowiedzialności itp., czyli kluczowych spraw dla funkcjonowania FP”.

**Najłatwiejszym natomiast elementem były szkolenia (3)
i współpraca z WTZ (2).**

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Kontakt z uczestnikami i wymiana doświadczeń, frekwencja na spotkaniach oraz zainteresowanie tematem były czynnikami wpływającymi na pozytywny odbiór szkoleń. Z kolei w przypadku współpracy z WTZ było to bezkonfliktowe współdziałanie, zaangażowanie osób po stronie WTZ, zapewnienie dobrych warunków realizacji szkoleń, znajomość potrzeb uczestników oraz chęć zrozumienia i przybliżenia zagadnień.

Osoby pracujące przy realizacji działań pilotażowych w ramach instrumentu Fundusze powiernicze zostały pozytywnie zaskoczone zaangażowaniem i zainteresowaniem tematem uczestników spotkań, zainteresowaniem ze strony potencjalnych fundatorów, jak również zaciekawieniem tematyką bezpieczeństwa prawnego osób z niepełnosprawnością ze strony odbiorców. Zauważono również brak krytyki proponowanego instrumentu ze strony jego potencjalnych odbiorców.

„Czynny udział w spotkaniu («ożywiona» dyskusja w trakcie spotkań).”

„Duże generalnie zainteresowanie ze strony potencjalnych Fundatorów.”

„To, że nie było częstej krytyki zaproponowanego instrumentu.”

„Zainteresowanie nowym programem ze strony osób, które chcą zabezpieczyć byt dla swoich niepełnosprawnych.”

„Zainteresowanie uczestników szkoleń problematyką FP i w ogóle sferą prawną wokół bezpieczeństwa prawnego osoby z niepełnosprawnością.”

Z kolei tym, co negatywnie zaskoczyło realizatorów, była niewielka liczba chętnych do rozmów o przyszłości swoich dzieci z niepełnosprawnościami oraz obawy słuchaczy m.in. co do ponoszenia kosztów związanych z powstaniem i funkcjonowaniem FP. Te ostatnie, oprócz obaw, wywoływały również szybkie zniechęcenie u potencjalnych fundatorów.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„[...] mało osób jest chętnych do rozmowy o przyszłości swojego dziecka z niepełnosprawnościami.”

„Mimo potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa prawnego dla OzN rodzice/opiekunowie zazwyczaj chcieli jak najszybciej wracać do swoich obowiązków.”

„Nieuzasadnione wątpliwości niektórych słuchaczy co do konieczności ponoszenia określonych kosztów związanych z powstaniem i funkcjonowaniem FP.”

„Obawy przed skorzystaniem z instrumentu.”

„Szybkie zniechęcanie się uczestników, zwłaszcza potencjalnych Fundatorów, co do kosztów, jakie związane są z powstaniem czy funkcjonowaniem Funduszy, i ich początkowe myślenie, że są w stanie to sami zabezpieczyć/kontrolować, podczas gdy ma to chronić na przyszłość lub po ich śmierci.”

Część uczestników badania zgłaszała **obawy** związane z wdrażaniem systemowym instrumentu Fundusze powiernicze:

„FP to nowa sfera. Ludzie tego nie znają i się tego boją, że będzie dochodzić do nadużyć. Brak też chyba woli politycznej. Nie idą do przodu kwestie zniesienia ubezwłasnowolnienia, to jak ma tu zafunkcjonować niezależność w ramach FP. Obawiam się braku rzeczywistego zrozumienia potrzeby wprowadzenia FP.”

„Obawa co do zainteresowania skorzystaniem z instrumentu wynikająca z nastawienia uczestników. Źle jest kojarzona nazwa «fundusze».”

Tak jak obawy towarzyszyły badanym, tak też wszyscy ankietowani deklarowali, że mają nadzieje i oczekiwania związane z wdrożeniem instrumentu. Realizatorzy liczą, że proponowany instrument będzie prosty i adekwatny do potrzeb odbiorców oraz że będzie wsparciem dla osób z niepełnosprawnościami, które poprawi możliwości ich funkcjonowania,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

w tym leczenie i rehabilitację, a także bezpieczeństwo. Badani wyrazili również oczekiwanie, że prace nad instrumentem będą kontynuowane. Mają też nadzieję, że rozszerzenie zasięgu i warsztatowa forma spotkań zwiększy krąg zainteresowanych proponowanym rozwiązaniem:

„Instrument ma wspomagać OzN i poprawiać ich możliwości funkcjonowania, leczenia, rehabilitacji.”

„Iż będzie to prosty, a zarazem trafny instrument.”

„Mam nadzieję, że przez większy zasięg spotkań oraz nowe formy szkoleń (praktyczne warsztaty) zwiększy się zainteresowanie instrumentem.”

„[...] wsparcie i zabezpieczenie funkcjonowania, leczenia rehabilitacji bezpieczeństwa osób niepełnosprawnych.”

W ramach podsumowania działań pilotażowych jeden z realizatorów podzielił się rekomendacją co do organizacji szkoleń: „Pojawił się pomysł organizowania spotkań w formie praktycznych zajęć z FP.”

Podobny postulat został zgłoszony podczas badania fokusowego, w którym brali udział realizatorzy. Kwestię tę przedstawiono i omówiono w podrozdziale poświęconym badaniu FGI.

Druga część ankiety online odnosiła się właśnie do warunków, jakie muszą zostać spełnione, by Fundusze powiernicze zostały powszechnie wprowadzone. Zdaniem realizatorów tym, co warunkuje systemowe wprowadzenie Funduszy powierniczych, jest m.in. wola decydentów, szerszy dostęp do instrumentu dla odbiorców oraz wiedza i świadomość przyszłych fundatorów proponowanego rozwiązania. To ostatnie zależne będzie od właściwego komunikatu informacyjnego oraz od jego zasięgu.

„Powodzenie wdrożenia instrumentu do porządku prawnego w większości zależec będzie od świadomości i wiedzy przyszłych Fundatorów o takim instrumencie i zasadach jego działania, w tym o jego bezpieczeństwie.”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„Sukces wdrożenia instrumentu do systemu prawnego będzie zależał od jego rozpropagowania wśród potencjalnych Fundatorów.”

Konkretne propozycje działań padały podczas badania fokusowego.

Z pewnością, aby społeczeństwo korzystało z nowych rozwiązań, niezbędne są przychylność i zaufanie do proponowanych narzędzi. Co do akceptacji społecznej i zaufania dla instrumentu realizatorom trudno było określić stopień zaufania potencjalnych odbiorców do Funduszy powierniczych. W jednym przypadku padła odpowiedź, że zaufanie jest raczej małe. **Pomysłów na to, by zwiększyć ufność odbiorców, było wiele, m.in. zmiana nazwy, szkolenia prowadzone na konkretnych przypadkach (*case study*) oraz wyjaśnienie pojawiających się wątpliwości, rozpowszechnianie zasad działania, korzyści i zabezpieczeń rozwiązań ze strony państwa, „ciągły proces informowania na temat prac nad instrumentem”, a także uchwalenie przepisów dot. instrumentu.**

„Przede wszystkim muszą zostać uchwalone przepisy (choćby projekt ustawy). Poza tym zajęcia praktyczne, np. w zakresie tworzenia statutów i umów w ramach FP.”

„Rozpowszechnić samo wprowadzanie instrumentu, jak i zasad jego działania i korzyści, i bezpieczeństwa rozwiązań ze strony państwa w przepisach.”

„Szeroko rozpropagować instrument wszelkimi możliwymi sposobami, wyjaśniając pojawiające się wątpliwości co do zasad funkcjonowania tego instrumentu.”

Tym, co zdaniem uczestników badania ma podnieść akceptację społeczną proponowanych rozwiązań, są: doświadczenie osób, które skorzystają z instrumentu, jasność sformułowań przepisów, przygotowanie merytoryczne osób doradzających przy wprowadzaniu instrumentu, ulgi podatkowe, ulgi dla SFP, sprawne i przejrzyste formalności, jasne reguły

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

działania, wysoki stopień bezpieczeństwa rozwiązań, merytoryczność osób przy wprowadzaniu instrumentu oraz gwarancja bezpieczeństwa majątku.

„Osoby z tego korzystające muszą poczuć bezpieczeństwo instrumentu, że nie jest to kolejna maszyna finansowa do wyciągania pieniędzy.”

Pomóc w tym, zdaniem respondentów, mogą następujące działania: intensywne szkolenia dla osób pomagających przy wprowadzaniu instrumentu w życie, odpowiednie publikacje na temat proponowanych rozwiązań ustawowych, szeroki zasięg informacyjny.

„Szkolenia dla osób pracujących nad wdrożeniem i przekazywaniem wiedzy uczestnikom oraz wszelkich mechanizmów funkcjonowania, w tym zagrożeń lub ich braku.”

Zdania badanych co do woli rodzin lub otoczenia osób z niepełnosprawnością skorzystania z proponowanego instrumentu były podzielone. Dwie osoby nie wiedzą, czy osoby z otoczenia OzN będą chciały skorzystać z FP, natomiast troje respondentów uważa, że rodziny czy też opiekunowie OzN będą chciały skorzystać z tego rozwiązania. Uzasadnieniem pierwszej opinii jest zbyt duża niepewność i brak konkretnych przepisów na daną chwilę oraz pojawiające się wątpliwości i ograniczone zaufanie. Z kolei przekonanie o potencjalnej chęci skorzystania z instrumentu wynika z zaobserwowanego zainteresowania zabezpieczeniami przyszłości dziecka oraz samym instrumentem w czasie warsztatów i konsultacji, a ponadto z oceny, że obecne instrumenty prawne nie zabezpieczają osób z niepełnosprawnością na przyszłość.

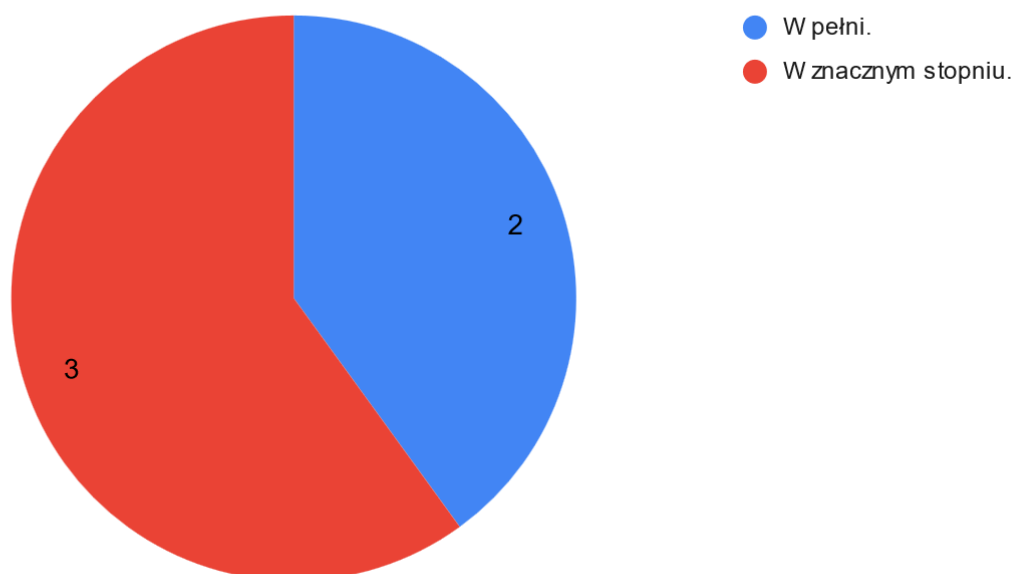
Proces wprowadzania instrumentu do użytku społecznego mogłyby wspomóc placówki wspierające środowisko i osoby z niepełnosprawnością. W projekcie kluczowymi partnerami przy wdrożeniu instrumentu w ramach pilotażu były WTZ, OzN oraz ich otoczenie. Współpraca z nimi, w opinii badanych, sprzyjała procesowi wdrażania.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Wśród osób biorących udział w badaniu panuje przekonanie, że instrument w proponowanym kształcie w stopniu przynajmniej znacznym odpowiada na potrzeby odbiorców.

Wykres 6. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem Fundusze powiernicze odpowiadają realnym potrzebom jego odbiorców? (n=5)

W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem instrument Fundusze powiernicze odpowiada realnym potrzebom jego odbiorców?

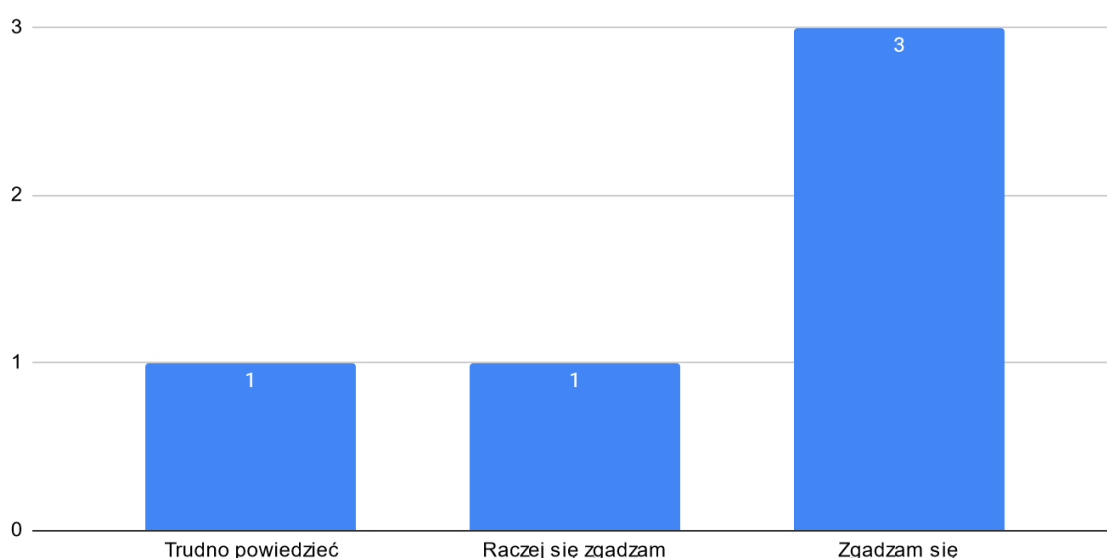

Według większości ankietowanych jest to instrument, który pomaga w zapewnieniu prawa do niezależnego życia, dla jednej osoby było to trudne do oszacowania.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Wykres 7. Czy zgadza się Pani/Pan z następującym stwierdzeniem: instrument Fundusze powiernicze pomaga w zapewnieniu prawa do niezależnego życia jego odbiorców? (n=5)

Czy zgadza się Pani/Pan z następującym stwierdzeniem: instrument Fundusze powiernicze pomaga w zapewnieniu prawa do niezależnego życia jego odbiorców?

Realizatorzy podzielili się kilkoma przypadkami, z którymi spotkali się podczas prowadzenia konsultacji:

„Kobieta, około 30 lat, OzN neurologiczną, chciałaby być niezależna pomimo ubezwłasnowolnienia. Rozważane jest w przyszłości podjęcie próby cofnięcia ubezwłasnowolnienia. FP zabezpieczyłaby ją i uniezależniłaby od woli jej rodzeństwa.”

„Mężczyzna, lat ok 40, niepełnosprawność intelektualna w stopniu znacznym. Udział w projekcie ma zapewnić Beneficjentowi samodzielność finansową i mieszkaniową – obecnie OzN zamieszkuje w schronisku dla bezdomnych i utrzymuje się z renty socjalnej.”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„Przeprowadzono wiele konsultacji, w ramach których dziesiątki osób uzyskały informacje, które pozwolą im lepiej przygotować się na sytuacje kryzysowe.”

Osoby pracujące przy realizacji pilotażu uznały, że **pozytywne efekty działania wdrażania instrumentu Fundusze powiernicze mogą trwać po zakończeniu pilotażu**. Pytanie o to, czy efekty pilotażu wpłynęły na społeczność lokalną osób z niepełnosprawnością, ukazało, taki wpływ zaistniał. Jedni uważają, że był on duży (2), inni nie potrafili oszacować jego skali. Respondenci poproszeni o skomentowanie skali oddziaływania podzielili się następującymi spostrzeżeniami:

„Ludzie wymieniali się informacjami i kontaktowały się inne organizacje, które chciałyby dowiedzieć się o funduszach.”

„Obecnie oddziaływanie można ocenić tylko z poziomu lokalnego, na większą skalę konieczność rozpowszechnienia programu w masowych środkach przekazu i więcej szczegółów, przykładów.”

„Skala oddziaływania była zdecydowanie na poziomie lokalnym, a wiązała się z rozpropagowaniem instrumentu tylko za pośrednictwem WTZ-ów.”

„Spotkanie z rodzinami OzN i zadawane przez nich pytania pokazują, iż osoby aktywnie uczestniczyły w warsztatach i odniosły z tego korzyści. Bardziej widzę to lokalnie.”

„Trudno powiedzieć, na ile uczestnicy spotkań dzielić się będą wiedzą i doświadczeniem.”

Na koniec badania respondenci podzielili się wnioskami po skorzystaniu z działań w ramach pilotażu: **istnieje potrzeba upowszechnienia wiedzy i wsparcia prawnego dla rodzin oraz osób z niepełnosprawnością; instrument Fundusze powiernicze jest potrzebnym narzędziem wsparcia, w szczególności dla OzN; potrzebne jest upowszechnienie zasad oraz wszystkich mechanizmów funkcjonowania FP wśród jak najszerszego grona;**

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

potrzebne są także zmiany w zakresie nazwy instrumentu, gdyż obecna wywołuje niewłaściwe skojarzenia, a także modyfikacja formy szkoleń w ramach instrumentu.

„1. potrzeba jest spotykania się z ludźmi. Potrzebują wiedzy i wsparcia prawnego. 2. FP – chciałbym kolejne szkolenia prowadzić na opracowanym w wyniku naszych doświadczeń wzorcowym *case study* jakiegoś FP.”

„Fundusze są dobrym pomysłem. Proces wdrażania instrumentu trochę potrwa.”

„Instrument niewątpliwie potrzebny zwłaszcza dla OzN. Konieczne będzie szerokie jego rozpowszechnienie i nagłośnienie jego istnienia w obowiązującym porządku prawnym. Po wprowadzeniu tego instrumentu poprawią się możliwości usamodzielniania OzN i ich warunki życia.”

„Konieczność masowego dotarcia do potencjalnych odbiorców i przedstawienia zasad funkcjonowania, zapewnienia o skuteczności i minimalnych zagrożeniach i wsparciu – kontroli ze strony państwa poprzez rozwiązania prawne – i odpowiedzialność dla podmiotów, które naruszają zasady prowadzenia FP czy SFP.”

„Uczestnicy spotkań mają złe skojarzenia z nazwą «fundusze», co powoduje swego rodzaju niechęć do skorzystania z instrumentu. Potrzebny jest znacznie większy zasięg oddziaływania.”

4.3. Ankiety szkoleniowe

Uczestnicy pilotażu wypowiedzieli się w badaniu ewaluacyjnym m.in. za pośrednictwem ankiet. Badanie zostało przeprowadzone w okresie od czerwca do listopada 2022 r. podczas szkoleń w ramach realizacji działań pilotażowych upowszechniających wiedzę na temat instrumentu Fundusze Powiernicze. W ramach tego badania uzyskano łącznie 770 odpowiedzi ankietowych: 293 po stronie Fundacji Jadwigi i 477 po stronie PSONI.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Uczestnicy szkoleń realizowanych przez FKPJ poproszeni o ocenę aspektów merytorycznych podczas szkolenia/warsztatu w skali 1-5 średnio ocenili je na 4,8. Pytania dotyczyły m.in. treści merytorycznych szkolenia (sposobu i metod ich przekazywania, przystępności i zrozumiałości oraz czasu poświęconego na poszczególne bloki) i materiałów szkoleniowych (ich przydatności i dostępności). Ocena aspektów organizacyjnych spotkania również była bardzo wysoka (4,86 na 5-stopniowej skali).

Uczestnicy szkoleń (477 ankiet) organizowanych przez PSONI warstwę merytoryczną ocenili na 4,9 (na skali 5 stopniowej, gdzie 1 oznacza bardzo złą ocenę, a 5 ocenę bardzo dobrą). Na ten bardzo dobry wynik wpływ miały wysokie noty poszczególnych składowych oceny: ogólna ocena szkolenia, zrozumiałość materiałów szkoleniowych, przydatność materiałów szkoleniowych, przygotowanie merytoryczne osoby/osób prowadzących szkolenie, sposób prowadzenia szkolenia oraz stopień, w jaki szkolenie wyczerpuje omawiany temat.

W opinii uczestników treści przekazywane na szkoleniach były profesjonalne, merytoryczne i spotkały się z zainteresowaniem, a sposób ich prezentacji był wyczerpujący i czytelny. Pojawiły się głosy o potrzebie wydłużenia czasu trwania spotkania, m.in. by starczyło go na dyskusje nad pojawiającymi się podczas szkolenia pytaniami i wątpliwościami oraz na większe zwrócenie uwagi na zagadnienie orzecznictwa sądów w kwestiach OzN i tematu ubezwłasnowolnienia osób z niepełnosprawnością, a także poszerzenie szkolenia o spotkanie z psychologiem. Proponowano również, by szkolenia takie miały formę wyjazdową.

„Temat bardzo szeroki, pojawia się wiele pytań, na które nie było czasu porozmawiać, a podczas warsztatów rodziło się wiele intrygujących pytań. Bardzo potrzebne szkolenie.”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Ponadto zwrócono uwagę na strukturę prezentacji oraz plan szkolenia, który zdaniem jednego z uczestników powinien mieć bardziej określoną formę.

„Potrzebna byłaby ustrukturyzowana prezentacja poszczególnych zagadnień, plan całego spotkania w punktach.”

Uczestnicy przy okazji wypowiedzania się na temat szkolenia zgłaszali liczne inne potrzeby, m.in. innych szkoleń (np. z obszaru „samoobrona przed osobami z agresją”, w zakresie poprawy i zabezpieczenia przyszłości sytuacji OzN), większej liczby merytorycznych spotkań dla rodziców OzN, a także potrzebę zwiększenia liczby i zasięgu tego typu projektów.

Ocena aspektów organizacyjnych spotkania wyniosła średnio 4,88 (na 5-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza bardzo złą ocenę, a 5 ocenę bardzo dobrą). Obejmowała ona ocenę miejsca szkolenia pod kątem zapewnienia komfortowych warunków do pracy i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, a także przygotowania spotkań od strony technicznej.

Większość uczestników szkolenia nie miała zastrzeżeń co do miejsca szkolenia. Odbiorcy instrumentu docenili dobrze przygotowane sale szkoleniowe, słyszalność oraz przestrzeń. Podkreślono konieczność dostępności miejsc szkoleniowych do potrzeb osób z niepełnosprawnością (np. możliwość skorzystania z windy czy dostępność toalety dostosowanej dla osób poruszających się na wózku). Jedna osoba zaproponowała organizację szkoleń wyjazdowych połączonych ze spotkaniem z ekonomistą i psychologiem.

Wyniki badania ankietowego wskazują na dobre, a właściwie bardzo dobre przygotowanie procesu wdrożenia instrumentu w zakresie najszerszej formy edukacyjnej. Warto zwrócić szczególną uwagę na to, że pomimo różnorodnych trudności i przeszkód, z jakimi borykają się rodzice/opiekunowie OzN (m.in.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

konieczność zapewnienia opieki OzN, poziom wiedzy ekonomicznej, brak zaufania do nowego rozwiązania), licznie i twórczo odpowiedzieli oni na wypracowaną w ramach projektu propozycję instrumentu.

4.4. Studia przypadku

Kolejnym wymiarem informacji pozyskanych w toku badania ewaluacyjnego było zebranie opisów konkretnych przypadków wdrożenia instrumentu. W zebranych poniżej studiach przypadku przedstawiono opisy konkretnych przykładów wdrożenia instrumentu.

Tabela 4. Studium przypadku 1

STUDIUM PRZYPADKU 1	
Charakterystyka OzN wspieranej przez uczestnika pilotażu	Mężczyzna, wiek między 30 a 40 lat, absolwent Szkoły Specjalnej Przysposabiającej do Pracy, niepełnosprawność intelektualna w stopniu znacznym, osoba ubezwłasnowolniona
Lokalizacja	miasto powiatowe
Status materialny	Osoba w kryzysie bezdomności, pobierająca rentę socjalną
Cele życiowe (np. związane z usamodzielnieniem, rehabilitacją zdrowotną, planami edukacyjnymi bądź zawodowymi)	Podstawowym celem życiowym jest uzyskanie samodzielności finansowej i mieszkaniowej. Uzyskanie samodzielnego mieszkania jest znacznie utrudnione z uwagi na śmierć rodziców, brak kontaktów z rodzeństwem, orzeczony znaczny stopień

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	niepełnosprawności oraz utrzymywanie się z renty socjalnej, zasiłku pielęgnacyjnego z MOPS-u i pracę w wymiarze 0,55 etatu w ZAZ. Osiągnięcie samodzielności finansowej jest możliwe jedynie w oparciu o szerszą pomoc państwa oraz podjęcie zatrudnienia w ZAZ w większym wymiarze czasowym i etatowym.
Cele i nadzieje związane z uczestnictwem w projekcie	Możliwość uzyskania samodzielności finansowej i mieszkaniowej (obecnie zamieszkuje w schronisku dla bezdomnych)
Opis zmiany wywołanej uczestnictwem w projekcie	Uzyskanie wsparcia finansowego. Opiekunowi osoby ubezwłasnowolnionej wskazano możliwości poprawy sytuacji finansowej i osobistej osoby ubezwłasnowolnionej, zaoferowano wsparcie w przypadku znalezienia Fundatora chcącego utworzyć fundusz powierniczy na rzecz OzN oraz przedstawiono opiekunowi tej osoby obecne możliwości udzielenia wsparcia podopiecznemu.
Bariery utrudniające udział w projekcie	W początkowym okresie brak zaufania do przedstawianego projektu, jego założeń i celów, do których ma doprowadzić uczestnictwo w tym projekcie. W omawianym przypadku nie było barier związanych z możliwościami poznawczymi (intelektualnymi) opiekuna osoby z niepełnosprawnością. W trakcie kolejnych spotkań usunięto barierę braku zaufania, co zaowocowało stworzeniem umów

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	dotyczących funduszu powierniczego.
--	-------------------------------------

Tabela 5. Studium przypadku 2

STUDIUM PRZYPADKU 2	
Charakterystyka OzN wspieranej przez uczestnika pilotażu	Mężczyzna, wiek między 20 a 30 lat, absolwent Szkoły Specjalnej Przysposabiającej do Pracy, autyzm, niepełnosprawność intelektualna
Lokalizacja	miasto wojewódzkie
Status materialny	Osoba zamieszkująca wspólnie z rodzicami, pobierająca rentę socjalną
Cele życiowe (np. związane z usamodzielnieniem, rehabilitacją zdrowotną, planami edukacyjnymi bądź zawodowymi)	Pomoc w usamodzielnieniu się w miarę możliwości, pomoc w rehabilitacji, aktywizacja zawodowa w miarę możliwości
Cele i nadzieje związane z uczestnictwem w projekcie	Pomoc i opieka prawna w przyszłości, dążenie do usamodzielnienia się
Opis zmiany wywołanej uczestnictwem w projekcie	Opiekunowi OzN przedstawiono aktualnie obowiązujące rozwiązania prawne i ekonomiczne związane z polepszeniem sytuacji finansowej, materialnej i osobistej osoby niepełnosprawnej, a także możliwości

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	zabezpieczenia osoby niepełnosprawnej pod ww. względami na wypadek śmierci opiekuna prawnego.
Bariery utrudniające udział w projekcie	Problemy w komunikowaniu się
Korzystanie z innych instrumentów wypracowanych w ramach projektu	Standard usługi asystencja osobista osoby z niepełnosprawnością
Korzyści wynikające z uczestnictwa w pilotażu więcej niż jednego instrumentu	Tak, na chwilę obecną jeszcze niesprecyzowane.

Tabela 6. Studium przypadku 3

STUDIUM PRZYPADKU 3	
Charakterystyka OzN wspieranej przez uczestnika pilotażu	Mężczyzna, wiek między 20 a 30 lat, wykształcenie zawodowe, niepełnosprawność intelektualna w stopniu znacznym
Lokalizacja	miasto powiatowe
Status materialny	Osoba zamieszkująca wspólnie z rodzicami, pobierająca rentę socjalną
Cele życiowe (np. związane z usamodzielnieniem,	Podstawowym celem życiowym jest rehabilitacja zdrowotna

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

rehabilitacją zdrowotną, planami edukacyjnymi bądź zawodowymi)	
Cele i nadzieje związane z uczestnictwem w projekcie	Możliwość opłacenia pobytu w ośrodku dla OzN po śmierci rodziców
Opis zmiany wywołanej uczestnictwem w projekcie	Opiekunowi OzN przedstawiono zagadnienie funduszy powierniczych oraz główne założenia projektu. Zaproponowano pełne wsparcie przy zakładaniu FP na rzecz osoby z niepełnosprawnością. Omówiono aktualne możliwości zabezpieczenia finansowego i osobistego osoby z niepełnosprawnością oraz wskazano na rozwiązania zabezpieczające możliwości bytowe i finansowe OzN na przyszłość, w szczególności na wypadek śmierci rodziców.

Tabela 7. Studium przypadku 4

STUDIUM PRZYPADKU 4	
Charakterystyka OzN wspieranej przez uczestnika pilotażu	Mężczyzna, pełnoletni. Brak orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Posiadający rodzeństwo z orzeczeniem o niepełnosprawności intelektualnej w stopniu znacznym.
Lokalizacja	Miejscowość powyżej 100 000 mieszkańców

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Status materialny	Pracujący, posiadający rodzeństwo – OzN. Żyje wspólnie z jednym z rodziców, drugi nie żyje. Mieszka i wspiera na co dzień dorosłego brata/siostrę z niepełnosprawnością. Nie potrzebują wsparcia w postaci świadczeń socjalnych.
Cele życiowe (np. związane z usamodzielnieniem, rehabilitacją zdrowotną, planami edukacyjnymi bądź zawodowymi)	Wsparcie rodzeństwa, zaplanowanie przyszłości na wypadek śmierci drugiego rodzica, a także śmierci uczestnika. Analiza, co dzisiaj już można zrobić, aby przygotować się na różne sytuacje kryzysowe.
Cele i nadzieje związane z uczestnictwem w projekcie	Uzyskanie pełnej informacji na temat form wsparcia. Zdobycie większego poczucia bezpieczeństwa, iż sobie poradzi w sytuacji, kiedy zabraknie także drugiego rodzica, i będzie w stanie dobrze wspierać rodzeństwo.
Opis zmiany wywołanej uczestnictwem w projekcie	Zdobycie pełnej wiedzy na temat wsparcia, jakie może otrzymać rodzeństwo w związku z niepełnosprawnością. Zrobienie porządków w dokumentacji medycznej i orzeczniczej oraz jej zabezpieczenie dla potrzeb ewentualnych dodatkowych świadczeń. Uzyskanie informacji na temat dodatku z tytułu zupełnego sieroctwa na wypadek śmierci drugiego rodzica. Rozmowa z żyjącym rodzicem w celu ustalenia rozporządzenia testamentowego na wypadek jego śmierci, z uwzględnieniem rodzeństwa.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Bariery utrudniające udział w projekcie	Kwestia zorganizowania czasu wolnego od pracy i zapewnienie wsparcia dla rodzeństwa w trakcie udziału w projekcie.
---	--

Tabela 8. Studium przypadku 5

STUDIUM PRZYPADKU 5	
Charakterystyka OzN wspieranej przez uczestnika pilotażu	Kobieta, wiek między 20 a 30 lat, wykształcenie podstawowe, niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym (niepełnosprawność istnieje od urodzenia)
Lokalizacja	miasto o liczbie ludności około 115 tys.
Status materialny	Kobieta zamieszkuje wraz ze swoim rodzicem w domu jednorodzinnym o powierzchni około 180m ² (dom stanowi własność rodzica). Drugi rodzic od niedawna nie żyje. OzN nie pracuje, otrzymuje rentę rodzinną. Nie korzysta ze wsparcia socjalnego.
Cele życiowe (np. związane z usamodzielnieniem, rehabilitacją zdrowotną, planami edukacyjnymi bądź zawodowymi)	Kobieta jest uczestnikiem warsztatów terapii zajęciowej. Chciałaby samodzielnie podejmować decyzje w swoich sprawach życiowych. Wyraża dużą chęć podjęcia pracy zarobkowej.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Cele i nadzieje związane z uczestnictwem w projekcie	Z uwagi na sytuację rodzinną beneficjentki (w szczególności ze względu na brak innych – poza rodzicem – członków rodziny) głównym celem uczestnictwa w projekcie jest określenie odpowiedniego sposobu zabezpieczenia przyszłości (zarówno w zakresie opieki, jak i zabezpieczenia finansowego).
Opis zmiany wywołanej uczestnictwem w projekcie	W ramach uczestnictwa w projekcie przedstawione zostały obecnie obowiązujące formy zabezpieczenia przyszłości OzN. Ponadto został wstępnie określony sposób zabezpieczenia przyszłości beneficjentki w oparciu o planowane rozwiązania.
Bariery utrudniające udział w projekcie	Nie występowały żadne bariery utrudniające udział w projekcie.
Inne, ważne dla opisu studium informacje	Pomimo braku bliższej rodziny istnieje możliwość zaprojektowania formy zabezpieczenia przyszłości w oparciu o pomoc zaprzyjaźnionych osób, które dotychczas wspierają rodzinę i zadeklarowały dalszą bezinteresowną pomoc.

Wyżej zaprezentowane studia przypadków stanowią obraz tego, w jak zróżnicowanych sytuacjach życiowych znajdują się potencjalni beneficjenci i odbiorcy instrumentu. Wspólnym mianownikiem powyższych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

historii jest zapewnienie bezpieczeństwa finansowego osobie z niepełnosprawnością, które umożliwi dalszą rehabilitację, pobyt w ośrodku na wypadek śmierci opiekunów, uzyskanie samodzielności finansowej i mieszkaniowej, pomoc w usamodzielnieniu się czy też aktywizację zawodową (w miarę możliwości i woli).

Uczestnicy pilotażu, przystępując do projektu, mieli następujące cele i nadzieje z nim związane: zdobycie pełnej informacji na temat form wsparcia, możliwość opłacenia pobytu w ośrodku dla niepełnosprawnych po śmierci rodziców, pomoc i opieka prawna w przyszłości, dążenie do usamodzielnienia się, możliwość uzyskania samodzielności finansowej i mieszkaniowej. **W zależności od postawionego celu dokonały się zmiany wywołane uczestnictwem w projekcie, takie jak:** podniesienie świadomości na temat wsparcia, jakie może otrzymać OzN w związku z niepełnosprawnościami i/lub jej opiekun, rozmowa z członkiem rodziny na temat rozporządzenia testamentowego na wypadek śmierci, uporządkowanie dokumentacji medycznej i orzeczniczej oraz jej zabezpieczenie dla potrzeb ewentualnych dodatkowych świadczeń, wzrost wiedzy na temat zabezpieczenia finansowego i osobistego osoby niepełnosprawnej oraz rozwiązań zabezpieczających możliwości bytowe i finansowe osoby niepełnosprawnej na przyszłość, w szczególności na wypadek śmierci rodziców, uzyskanie wsparcia finansowego, zaoferowano wsparcie w przypadku znalezienia Fundatora chcącego utworzyć fundusz powierniczy na rzecz osoby niepełnosprawnej.

Z perspektywy wdrożenia instrumentu do systemu wsparcia istotne jest, by jak najlepiej poznać środowisko, potrzeby, cele i możliwości finansowe oraz prawne odbiorców. Z powyższych studiów przypadku wybrzmiewa przede wszystkim potrzeba uzyskania informacji na temat już istniejących form wsparcia i zabezpieczenia finansowego i prawnego, które są dostępne w obowiązującym systemie wsparcia, oraz form, które są planowane do wdrożenia.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

4.5. Zogniskowany wywiad grupowy (FGI)

Dopełnieniem prowadzonych w ramach instrumentu badań ewaluacyjnych był zogniskowany wywiad grupowy zrealizowany 6 grudnia 2022 r. za pośrednictwem platformy internetowej Zoom. W spotkaniu wzięło udział 7 realizatorów instrumentu, w tym przedstawiciele po stronie PSONI (3) i Fundacji Jadwigi (4). Badanie miało charakter podsumowujący w odniesieniu do ówczesnego etapu realizacji pilotażu (zgodnie z pierwotnymi założeniami badanie miało być zrealizowane po zakończeniu wszystkich działań z uczestnikami pilotażu; na moment jego realizacji niektóre działania w pilotażu jeszcze trwały). Spotkanie za wiedzą i zgodą uczestników zostało zarejestrowane.

Podczas spotkania respondenci odnieśli się do omówionych poniżej kwestii.

Estymacja przewidywanego czasu wdrożenia FP do praktyki prawnej i społecznej w Polsce

Według respondentów biorących udział w wywiadzie grupowym, wdrożenie Funduszy powierniczych do praktyki funkcjonowania może zająć od 2 lat do dekady. Czynniki warunkujące ten proces będą:

- skłonność do testowania nowego rozwiązania przez rodziców/opiekunów OzN oraz same OzN warunkowana zaufaniem do tego rozwiązania,
- praca ze świadomością ekonomiczną środowiska OzN – wiele osób nie jest świadomych posiadanego majątku (np. wartości posiadanej działki rekreacyjnej, mieszkania czy ruchomości), ponieważ nie analizują w codziennym funkcjonowaniu takich kwestii,
- pojawienie się oddolnych promotorów FP, którzy jako pierwsi skorzystają z tego rozwiązania, a przez to staną się jego swoistymi ambasadorami,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- ogólnopolska, wielokanałowa (m.in. wykorzystująca radio, telewizję, Internet) medialna kampania upowszechniająca FP,
- sygnały od władz, np. konferencje uprawomocniające publicznie i powszechnie instrument,
- zmiana nazwy instrumentu na bardziej swoistą.

Edukacja i edukowanie do korzystania z FP – założenia vs. rzeczywistość

W opiniach badanych spotkania (warsztaty) poświęcone FP cieszyły się dużym zainteresowaniem i płynęła z nich często konkluzja, że powinno w nich uczestniczyć jeszcze więcej osób. Odbiorcy instrumentu po realizacji warsztatów wskazywali także kolejne osoby ze środowiska OzN, które mogłyby skorzystać z udziału w warsztatach (ze względu na innowacyjność tematu warsztatów nie było to wiadome przed ich rozpoczęciem).

Efektywna realizacja warsztatów wymaga dostosowywania ich przebiegu i treści do uczestników i sytuacji warsztatu (*online* vs. *face to face*). Powinien jednak powstać przepracowany scenariusz takich spotkań, z którego, być może modułowo, prowadzący mogliby skorzystać. Należałoby także stworzyć poszerzony zestaw archetypów na wzór tych zawartych w „Vademecum”, opisujących różne przypadki/możliwości i warianty korzystania z FP i SFP.

Ważną przeszkodą w efektywnej realizacji warsztatów był brak możliwości całkowitego skupienia się na istocie warsztatów przez ich uczestników. Spotkania były czasochłonne, poruszane na nich kwestie trudne (m.in. wypełnianie formalności), a tzw. życie codzienne (m.in. opieka nad OzN) wymuszały na uczestnikach warsztatów podzielność uwagi. Pozornie banalną, ale faktycznie bardzo ważną kwestią okazało się też zapewnienie dobrej socjalnej strony szkoleń:

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

„[...] wprowadzić obiad – catering do szkoleń, jeśli warsztat trwałby 5-6 godzin, liczba uczestników 15 osób – limity na wielkości grup, zaopiekowanie OzN.”

„Fundacja ograniczyła liczbę osób – 15 osób, rzeczywiście taka grupa była lepsza niż większa, bo dawała możliwość wypowiedzenia się każdej osobie o własnej sytuacji.”

Dla uczestników warsztatów (a następnie konsultacji) bardzo ważne było to, jak na chwilę obecną mogą zabezpieczyć sytuację materialną OzN, którymi się opiekują. Ważną częścią spotkań z uczestnikami stały się kwestie darowizny czy kwestie spadkowe.

Ze względu na poziom komplikacji omawianej materii uznano, że na spotkaniach warsztatowych ważną rolę pełni „tłumacz” – np. osoba po stronie WTZ, która dobrze rozumie sytuację opiekunów i bez wdawania się na forum warsztatów w indywidualne uwarunkowania poszczególnych uczestników potrafi uprościć złożone zagadnienia prawne stosownie do potrzeb uczestników spotkania. Ważną funkcję wspierającą podczas warsztatów mógłby pełnić również ekonomista uzupełniający kontekst prawny prowadzonych rozważań.

Ponadto badanie fokusowe po raz kolejny dowiodło wpływu delikatnej materii rozmowy o kwestiach majątkowych na tok prowadzonych dyskusji. Konkludując, warsztat ma mieć charakter upowszechniający wiedzę o FP i edukacyjny w odniesieniu do możliwości skorzystania z instrumentu. Dalszemu włączeniu w korzystanie z instrumentu poszczególnych osób powinny służyć konsultacje indywidualne i indywidualne konsultacje pogłębione.

Dobór kadry do prowadzenia warsztatów – wnioski i propozycje na przyszłość

W opinii badanych dobór prawników do prowadzenia warsztatów był trafny – są oni przede wszystkim kompetentni w pilotowanej materii i w udzielaniu szerszego niż wyznaczone ramami instrumentu wsparcia.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Prowadzenie warsztatów wymaga oczywiście dogłębnej znajomości FP i uwarunkowań środowiska OzN.

Upowszechnianie wiedzy na temat FP

Podobnie jak w przypadku innych badań ewaluacyjnych prowadzonych w ramach instrumentu, wielokrotnie podkreślano, że warunkiem wdrożenia FP jest przemyślana, wiarygodna, wielokanałowa promocja FP prowadzona z poparciem władz. Warto do niej również włączyć instytucje wsparcia polityki społecznej, takie jak Ośrodki Pomocy Społecznej, uruchomić za pomocą pionierów rozwiązania tzw. pocztę pantoflową oraz innych środowiskowych i poza środowiskowych ambasadorów.

Forma prowadzenia warsztatów (*online vs. face to face*)

Mając na uwadze maksymalne upowszechnienie FP, forma online warsztatów powinna zostać zachowana jako opcja do wykorzystania przez osoby, które z różnych względów nie będą mogły uczestniczyć w takich spotkaniach. Warto także rozważyć możliwość prowadzenia warsztatów hybrydowo (częściowo *online*, częściowo *face to face*).

Cele konsultacji indywidualnych i indywidualnych konsultacji pogłębionych

Zważając na innowacyjny charakter instrumentu, wielu uczestników skorzystało z możliwości konsultacji prawniczej w zakresie wykraczającym poza założenia instrumentu. Warto podkreślić, że był to dobry start do dalszego osvajania uczestników z myślą o potencjalnej możliwości skorzystania z instrumentu. Należy także nadmienić, że sam fakt możliwości skorzystania z porady prawnej stanowił dla uczestników spotkań istotną wartość.

„Indywidualne spotkania są jak najbardziej potrzebne, podczas indywidualnych porad niektóre osoby chciały skorzystać po prostu z porady prawnej niezwiązanej z FP.”

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Konsultacje indywidualne i indywidualne konsultacje pogłębione

Według badanych konsultacje indywidualne i pogłębione spełniły swoje zadanie i na etapie pilotażu instrumentu nie pojawiły się wnioski o modyfikację założeń tego rozwiązania.

„[...] przychodzą na nie osoby z ukierunkowanymi problemami, wiedzą, czego chcą, ten element jest bardzo dobry, tutaj bym nie grzebał.”

„Też nic bym nie ruszał, narzędzie «Vademecum» było wykorzystywane przez uczestników, przed konsultacjami zapoznawali się z treściami «Vademecum», przychodzili z zakreślonymi informacjami do dopytania.”

Jak właściwie we wszystkich typach badań wielokrotnie podkreślano, poruszenie kwestii prawnych funkcjonowania środowiska OzN jest niezaspokojoną potrzebą, a FP próbą odpowiedzi na nią.

Opinie na temat obudowy dydaktycznej

W opinii respondentów wypracowane w pilotażu „Vademecum” stanowiło ważny łącznik pomiędzy warsztatami a konsultacjami indywidualnymi z uczestnikami pilotażu.

„Vademecum było czymś, co można sobie zabrać do domu i raz jeszcze, na spokojnie przestudiować temat.”

„[...] spotkało się z dużym zainteresowaniem i dobrym odbiorem, ewentualnie jeszcze prezentacja mogłaby być.”

„Vademecum było czymś, co wzbudziło zaufanie, uzupełnienie i bazowanie na Vademecum było dobrą pracą”

„Ważne jest, by w casach pokazywać negatywne przykłady, czyli jak zabezpieczać przed oszustwami, nie mówić o samych zaletach instrumentu.”

Inne wnioski podsumowujące proces wdrożenia instrumentu

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Przeprowadzone badanie pozwoliło zgromadzić różnorodne wnioski podsumowujące przydatne do rozważenia w dalszych pracach nad instrumentem.

„Czy kwota wskazana w projekcie jest kwotą właściwą – dla gros osób to za duża kwota – co warsztat pojawiało się pytanie: dlaczego tyle? Nawet wniesienie nieruchomości w małych miastach może rodzić problem – tam trudniej jest zagospodarować taką nieruchomość.”

„Moment przedstawiania kwoty 100 tys. złotych w części uczestników powodował efekt zmrożenia i wyłączenie skupienia.”

„[...] jak FP ma zarabiać, przykłady – tego oczekiwali uczestnicy, jakie byłyby potencjalne możliwości.”

„Należy pokazywać szanse i zagrożenia FP – wiarygodność dyskusji buduje się na pokazaniu dwóch stron medalu”

„FP nie jest rozwiązaniem dla wszystkich, nie jest skierowany dla wszystkich osób, nie spełni oczekiwań wszystkich Polaków.”

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Podsumowanie

Proces ewaluacji pilotażu instrumentu Fundusze powiernicze stanowił z wielu względów trudne i wymagające zadanie. Zatrudnieni do tego działania eksperci wykazali się zaangażowaniem w pilotaż wykraczającym poza założenia testowania, co zaowocowało wartościową informacją zwrotną dotyczącą FP, a w odniesieniu do środowiska OzN realnym i, jak wykazało badanie, bardzo potrzebnym wsparciem.

Personel pilotażu posiadał w jego procesie unikatową (ze względu na innowacyjną w Polsce materię instrumentu) wiedzę, którą warto wykorzystać w dalszych pracach nad instrumentem. Warto rozważyć spotkanie wszystkich pracowników działających na rzecz FP tak, aby maksymalnie wykorzystać wytworzony w tym procesie potencjał wiedzy i doświadczenia.

Wyzwaniem na przyszłość, szerszym niż instrument, ale kluczowym dla jego wdrożenia, pozostaje propagowanie wiedzy ekonomicznej i prawniczej w środowisku OzN. Wydaje się, że to jedyny sensowny punkt wyjścia do tego, by w sposób powszechny móc rozmawiać o FP jako opcji wartej do rozważenia przez rodziców/opiekunów OzN oraz same osoby z niepełnosprawnością.

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Zestawienie kluczowych wniosków i rekomendacji

Tabela 9. Kluczowe wnioski i rekomendacje

OBSZARY INSTRUMENTU, DO KTÓRYCH ODNOSI SIĘ INSTRUMENT	WNIOSKI I REKOMENDACJE STRATEGICZNE	REKOMENDACJE OPERACYJNE
Świadomość praw OzN i ich opiekunów	Wdrożenie Funduszy powierniczych do praktyki powinno być ściśle powiązane z działaniami na rzecz zwiększenia świadomości opiekunów OzN co do ich praw (szeroko rozumianej konwencyjności) i działaniami na rzecz budowania ich podmiotowości. (m.in. 4.4. Studia przypadków)	Instrument (a w przyszłości rozwiązanie ustawowe) powinien zawierać wyraźne wskazania, że Fundusze powiernicze są częścią większej, permanentnej zmiany na rzecz polepszenia warunków funkcjonowania OzN i ich opiekunów.
Świadomość prawna i ekonomiczna opiekunów OzN	Świadomość praw opiekunów OzN oraz ich wiedza ekonomiczna, szczególnie w odniesieniu do zabezpieczenia	Instrument (a w przyszłości rozwiązanie ustawowe) powinien zawierać wyraźne wskazanie co do tego, że skorzystanie

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	przyszłości OzN, wymagają pogłębienia. Jest to działanie szersze niż cele instrumentu (m.in. 4.5. Zogniskowany wywiad grupowy (FGI))	z niego wiąże się z długotrwałym i permanentnym procesem edukacji prawnej i ekonomicznej wszystkich interesariuszy. Należy podkreślić, że w odniesieniu do ekonomii instrument jest produktem, a jego opiekun posiadającym swoje prawa konsumentem (nie odbiorcą czy biorcą).
Zaufanie w odniesieniu do dzielenia się wiedzą o stanie posiadania opiekunów OzN / potencjalnych fundatorów	Świadomość społeczna i funkcjonujące reguły polityki społecznej powinny wspierać opiekunów w dążeniu do zapewnienia niezależnego życia nie tylko OzN, ale także, szerzej, ich rodzinom (m.in. 4.1. Badanie ewaluacyjne I)	W instrumencie powinno zostać zapewnione szeroko rozumiane wsparcie i konsulting służący temu, by decyzja o skorzystaniu z funduszy powierniczych była jak najbardziej świadoma i faktycznie stanowiła najlepszą dla konkretnej rodziny z OzN ścieżkę jej wspierania. Równie ważne jest to, by wyraźnie podkreślać poufność procesu zawiązywania funduszu.

**Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej**

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Zaufanie i „cierpliwość” wobec wdrożenia Funduszy	Rodziny / opiekunowie OzN powinni mieć możliwość niezakłóconego codziennymi zobowiązaniami rozważenia korzystania z funduszu (m.in. 4.5. Zogniskowany wywiad grupowy (FGI))	Podczas konsultacji dotyczących Funduszy powierniczych należy zapewnić opiekę osobom z niepełnosprawnością, nad którymi rodziny/opiekunowie sprawują pieczę.
Grupa docelowa FP	Instrument nie jest rozwiązaniem uniwersalnym i nie wszystkie rodziny OzN będą mogły z niego skorzystać. (m.in. 4.5. Zogniskowany wywiad grupowy (FGI))	Należy wyraźnie podkreślić w instrumencie ograniczenia (np. związane ze stanem posiadania potencjalnych fundatorów) jego wykorzystania.
Nazwa instrumentu	Dla Funduszy powierniczych powinna zostać wypracowana specjalistyczna, budząca zaufanie, niewykorzystywana dotąd w polskim prawie nazwa (m.in. 4.5. Zogniskowany wywiad grupowy (FGI)).	
Scenariusz warsztatów skierowanych do uczestników i sposób przekazywania	Ze względu na zróżnicowane potrzeby edukacyjne w zakresie instrumentu powinny zostać wypracowane programy warsztatów	Scenariusze warsztatów i szkoleń powinny stanowić element obudowy dydaktycznej instrumentu. Powinny one być dostosowane do

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

treści	i szkoleń nakierowane na możliwie jak najbardziej efektywne przekazanie wiedzy o Funduszach powierniczych (m.in. 4.5. Zogniskowany wywiad grupowy (FGI))	możliwości wykorzystania modułowego.
Sposób procedowania nad zmianami w dokumentacji niezbędnej do wdrożenia instrumentu	Personel projektowy różnego szczebla pracujący przy wdrożeniu instrumentu na różnych jego etapach posiadał specjalistyczną i unikatową, wartą wykorzystania wiedzę (m.in. Podsumowanie).	Specjalistyczna wiedza personelu projektu zaangażowanego w Fundusze powiernicze powinna zostać wykorzystana przy projektowaniu właściwego rozwiązania ustawowego. Sugerowany jest cykl spotkań lub innych form „burzy mózgów”, by możliwie efektywnie wykorzystać nagromadzoną wiedzę.
„Vademecum FP i film instruktażowy	Instrument (a w przyszłości rozwiązanie ustawowe) powinien zawierać możliwie rozległą i dostosowaną do potrzeb różnych użytkowników obudowę dydaktyczną (m.in. 4.5.	Proponowana obudowa dydaktyczna powinna towarzyszyć wdrożeniu ustawy i związanemu z nią upowszechnianiu nowego rozwiązania. Film i „Vademecum” powinny zawierać możliwie dużo praktycznych przykładów

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

	Zogniskowany wywiad grupowy (FGI)).	wykorzystania FP.
Upowszechnianie informacji o FP i związana z tym przemiana świadomości w odniesieniu do podejmowanej w instrumencie problematyki	Wdrożenie Funduszy powierniczych dotyczy nie tylko środowiska OzN, ale całego społeczeństwa. Należy dołożyć starań, by rozwiązanie to było upowszechniane oddolnie i cieszyło się zaufaniem społecznym (m.in. 4.5. Zogniskowany wywiad grupowy (FGI)).	Instrument powinien zawierać założenie, że promocja FP powinna być prowadzona wielotorowo i wielokanałowo zarówno wśród środowiska OzN, jak i wszelakich operatorów tego instrumentu (m.in. instytucje polityki społecznej, środowisko prawnicze, środowisko ekonomistów).

**Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej**

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Streszczenie

Celem instrumentu „Bezpieczna przyszłość – fundusze powiernicze. Mechanizmy wspierające zapewnienie bezpiecznej przyszłości finansowej i majątkowej osób z niepełnosprawnością” jest zwiększenie bezpieczeństwa prawnego i finansowego beneficjentów poprzez odpowiednie zarządzanie majątkiem w sposób zapewniający bieżące i trwałe zaspokajanie życiowych potrzeb beneficjenta. W ramach testowanego rozwiązania został stworzony pakiet rozwiązań od mechanizmów weryfikacji potrzeb i sytuacji majątkowej, po zaproponowanie rozwiązań ustawowych oraz narzędzi planowania bezpiecznej przyszłości ekonomiczno-finansowej.

W organizacji i realizacji pilotażu instrumentu brali udział przedstawiciele obydwu partnerów społecznych: główni eksperci ds. Funduszy powierniczych, specjaliści merytoryczni oraz trenerzy prowadzący warsztaty i konsultacje indywidualne, posiadający wykształcenie i doświadczenie zawodowe w dziedzinie prawa lub finansów. Prócz działań terenowych (nakierowanych na bezpośredni kontakt z uczestnikami pilotażu) opracowano „Vademecum” mające na celu przybliżenie złożonych kwestii dotyczących możliwości skorzystania z FP oraz film edukacyjny i instruktażowy służący temu samemu celowi.

Podobnie jak w przypadku testowania innych wypracowanych w projekcie instrumentów, badania terenowe towarzyszyły procesowi pilotażu i były do niego dostosowywane. **Przedmiotem ewaluacji** był więc sam instrument w procesie wdrożenia, związana z nim dokumentacja oraz tzw. obudowa dydaktyczna. **Celem badań** była weryfikacja koncepcyjnych (wdrożenie nowego rozwiązania) i operacyjnych (formy oferowanego wsparcia i związana z nimi dokumentacja) założeń instrumentu oraz prześledzenie procesu jego wdrożenia.

Należy podkreślić, że realizacja pilotażu instrumentu Fundusze powiernicze odbywała się w szczególnych warunkach braku

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

istnienia testowanego rozwiązania w praktyce w Polsce. Całość przedstawionego opracowania, a także wypływające z niego wnioski i rekomendacje uwzględniają tę wymagającą sytuację.

W toku badań zebrano szereg uwag ogólnych i szczegółowych służących doskonaleniu instrumentu. Przeprowadzone badania wskazały na potrzebę i zasadność wdrożenia FP – istnieje potrzeba upowszechnienia wiedzy i wsparcia prawnego dla rodzin oraz osób z niepełnosprawnością; instrument Fundusze powiernicze jest potrzebnym narzędziem wsparcia, w szczególności dla OzN; potrzebne jest upowszechnienie zasad oraz wszystkich mechanizmów funkcjonowania FP wśród jak najszerszego grona; potrzebne są także zmiany w zakresie nazwy instrumentu, gdyż obecna wywołuje niewłaściwe skojarzenia; ponadto należy zmodyfikować formę szkoleń w ramach instrumentu. Wskazano także na konieczność rozwijania wiedzy prawniczej i ekonomicznej w środowisku OzN, sprzyjającej wdrożeniu tego rozwiązania. Zwrócono również uwagę na ważną rolę upowszechniania informacji o instrumencie wśród jego potencjalnych beneficjentów.

Raport składa się z 4 części głównych, „Wprowadzenia”, „Podsumowania” oraz „Zestawienia kluczowych wniosków i rekomendacji”. W części „Opis instrumentu” syntetycznie przedstawiono jego założenia oraz wskazano ważne dla instrumentu materiały źródłowe. W części „Opis przebiegu pilotażu” zaprezentowano w porządku chronologicznym informacje na temat zrealizowanych działań oraz opisano uczestników pilotażu. W części „Przebieg i metodyka badań ewaluacyjnych” zostały zawarte kluczowe informacje o zrealizowanym procesie badawczym, natomiast „Omówienie wyników ewaluacji pilotażu” pozwala prześledzić całość wniosków zebranych w towarzyszących wdrożeniu instrumentu badaniach.

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Wykaz tabel

Tabela 1. Wskaźniki realizacji pilotażu	12
Tabela 2. Szczegółowe zestawienie danych dotyczących uczestników pilotażu	13
Tabela 3. Rozkład próby w badaniach jakościowych	18
Tabela 4. Studium przypadku 1	51
Tabela 5. Studium przypadku 2	53
Tabela 6. Studium przypadku 3	54
Tabela 7. Studium przypadku 4	55
Tabela 8. Studium przypadku 5	57
Tabela 9. Kluczowe wnioski i rekomendacje	67

**Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej**

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Wykaz wykresów

Wykres 1. Ocena dokumentu Wzór umowy z Zarządcą i Protektorem przygotowanego w ramach instrumentu Fundusze powiernicze. (n=9)	21
Wykres 2. Ocena dokumentów Analizy finansowej przygotowanych w ramach instrumentu Fundusze powiernicze. (n=9)	22
Wykres 3. Ocena Arkuszy oceny potrzeb przygotowanych w ramach instrumentu Fundusze powiernicze. (n=9)	25
Wykres 4. Ocena trudności treści dokumentów przygotowanych w ramach instrumentu Fundusze powiernicze. (n=9)	26
Wykres 5. Który z obszarów okazał się najtrudniejszy do zrealizowania? (n=5)	39
Wykres 6. W jakim stopniu Pani/Pana zdaniem Fundusze powiernicze odpowiadają realnym potrzebom jego odbiorców? (n=5)	45
Wykres 7. Czy zgadza się Pani/Pan z następującym stwierdzeniem: instrument Fundusze powiernicze pomaga w zapewnieniu prawa do niezależnego życia jego odbiorców? (n=5)	46

**Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej**

**Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**